

หลักการและวิธีการ

บริหารจัดการชุมชน

(Principle of Community Administration and management)

เรียบเรียงโดย
อรัญ จิตตะเสน และคณะ

เอกสารประกอบการเรียนรู้ชุมชน

ในโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์รวม

ภายใต้แผนสุขภาพจังหวัดสงขลา

หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน

(Principle of Community Administration and management)

เอกสารประกอบการเรียนรู้ชุมชนในโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรรวม ภายใต้แผนสุขภาพจังหวัดสงขลา

เรียบเรียงโดย

อรัญ จิตตะเสโน และคณะ

ดำเนินการโดย

คณะทำงานจัดการองค์ความรู้

ในโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรรวม

สนับสนุนโดย

สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

คำนำ

เอกสารประกอบหลักสูตรการจัดการชุมชน เรื่องหลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน (Principle of Community Administration and management) เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ชุมชนให้กับผู้ร่วมกิจกรรมโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาพองค์กรวม ซึ่งเป็นโครงการวิจัยพัฒนาทดลองนำร่องเพื่อสร้างนวัตกรรมความรู้ ความคิด และแนวทางปฏิบัติการพัฒนาคนและชุมชนแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วน หรือพหุภาคีของจังหวัดสงขลา มีภาคประชาชน ภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคท้องถิ่น เป็นต้น

เพื่อตอบโจทย์ที่สำคัญร่วมกัน คือ เราจะใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือพัฒนาคนให้ก้าวเดินสู่ความมีสุขภาพองค์กรวมทั้ง 4 ด้านได้อย่างไร

ในการตอบโจทย์ดังกล่าวนี้ คณะทำงานได้ทำการศึกษาค้นคว้าแสวงหาคำตอบทั้งจากเอกสาร บุคคล และชุมชน และลงมือร่วมปฏิบัติการเรียนรู้ ณ จุดปฏิบัติการเรียนรู้จำนวน 16 จุด ใน 16 อำเภอของจังหวัดสงขลา โดยพยายามให้ทุกภาคส่วนได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้เครื่องมือสำคัญ คือ หลักสูตรนักวิจัยชุมชน และหลักสูตรการจัดการชุมชน โดยหวังผลสูงสุดอยู่ที่การพัฒนาคณะและสมาชิกชุมชนให้รู้พอเพียง คิดพอเพียง ทำพอเพียง และเกิดผลพอเพียง นั่นคือ มีปัญญา มีความคิด มีสังคมและมีร่างกายแข็งแรง เป็นคนรู้จักความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันตน ทั้งระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน เป็นคนใฝ่รู้ มีคุณธรรมประจำใจ มีจริยธรรมประจำกาย คือการกระทำที่ถูกต้องทั้งทางกาย วาจา และใจ

คณะทำงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หากผู้ร่วมเรียนรู้ทุกภาคส่วนได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาใน 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความคิดความเห็น ทักษะการกระทำ และพฤติกรรม เข้าสู่กระแสพอเพียงสู่ความมีสุขภาพองค์กรวมได้อย่างภูมิใจและสุขใจ

ขอขอบพระคุณคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน โดยเฉพาะอาจารย์ อรัญ จิตตะเสโนและคณะ ที่ได้เรียบเรียงเอกสารเล่มนี้อย่างมีวิสัยอุตสาหกรรมยิ่ง และได้เอกสารองค์ความรู้ที่เชื่อว่าจะต้องตามเหตุตามผล ตาม...ตามกาล ตามประมาณตามชุมชนและบุคคลทุกประการ

สุภาคย์ อินทองคง
ประธานคณะทำงาน

คำนำ

โชคดีมากที่ได้มีโอกาสร่วมงานกับอาจารย์สุภาภย์ อินทองคง และ ผศ.ดร.พงศ์เทพ สุธีรัฐฒิ เพื่อทำงาน “ด้านสังคม” ให้กับ “ชุมชนในชนบท” ด้าน “สุขภาพ” และเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง”

ซึ่งแน่นอนในการทำงานนั้น เรื่องของ “การบริหารและการจัดการ” เป็นเรื่องที่ “ไม่รู้ ไม่ได้” ประกอบกับคนในชุมชน ยังรู้เรื่องนี้น้อยมาก เมื่อได้รับการร้องขอจาก “คณะทำงาน” ให้ช่วยเขียน “ข้อความ” ใน “การบริหารและการจัดการเบื้องต้นเพื่อการพัฒนาชุมชน” โดยมีเงื่อนไขว่า ให้ทั้ง นักวิชาการ นักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป และคนในชุมชนอ่านได้และเข้าใจ โดยไม่ยากนัก ก็ยินดีทำให้แม้จะหนักใจอยู่บ้าง

ฉะนั้น ข้อความหรือบทความนี้จึงเกิดขึ้น หวังเพียงว่าจะเป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมได้บ้าง ที่แน่ๆ ก็คือ ไม่ได้เป็น “หนังสือ ตำรา” และ “ทำความเข้าใจร่วมกัน” ระหว่าง “ผู้ปฏิบัติงาน” และ “คนในชุมชน” เท่านั้นเอง

ถ้าจะมีอะไรดีอยู่บ้าง ก็ขอยกความดีนี้ให้กับ “พ่อและแม่” ที่ได้เลี้ยงดูอบรมสั่งสอน และส่งเสียให้เล่าเรียน เพื่อตอบแทนคุณท่านบ้าง

สารบัญ

บทที่ 1	
ความนำ/หรือบทนำ	6
ความหมายของคำ	7
การบริหาร/การจัดการ	8
นโยบาย	10
บทที่ 2	
ชุมชนหมายถึงอะไร	16
องค์ประกอบหลักของชุมชน	20
บทที่ 3	
ชุมชนศึกษา	22
จุดมุ่งหมายในการศึกษาชุมชน	23
ประโยชน์ของการศึกษาชุมชน	24
วิธีการศึกษาชุมชน	25
บทที่ 4	
ปรัชญาในการพัฒนา	26
หลักการพัฒนา	28
กระบวนการพัฒนา	29
ผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน	34
ข้อควรระวังในการพัฒนาชุมชน	36
บทที่ 5	
การบริหารการจัดการชุมชน	40
การพัฒนาตามกระแสพระราชดำรัส	51
เศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรร่วม	53
ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง	57
บทสรุป	62

ประเทศชาติบ้านเมืองเราในปัจจุบันมีปัญหาทั้งเชิงองค์รวมและภาพรวมมากมายทั้งทางด้าน “เศรษฐกิจ” “การเมือง” และ “สังคม” ประกอบกับปัญหาต่างๆ แยกแยะส่วนจากกันแต่โดย “ชีวิตองค์รวมของเรา” นั้น แยกออกจากกันไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะต่างเป็นเหตุเป็นปัจจัยต่อกันและกัน ทั้งในการก่อปัญหา และแก้ปัญหาที่สร้างทั้งสุขและทุกข์ให้กับคนทั่วไปใน “ชุมชน”

เมื่อ “ความเป็นจริงเชิงประจักษ์” เป็นเช่นนี้ เราควรจะแก้ปัญหานี้กันอย่างไรดี คำตอบสุดท้ายคือต้อง “พัฒนาชุมชน” ให้ชุมชนเข้มแข็ง ช่วยตัวเองได้ ดูแลตัวเองได้ เมื่อเกิดปัญหาก็สามารถแก้ปัญหาให้กับชุมชนเองได้ ที่สำคัญคือ ต้องบริหารและจัดการเป็น แต่คนไทยเราโดยภาพรวมและองค์รวมยังต้อง “ประสบการณ์ตรง” ในการบริหารและการจัดการอยู่มาก ฉะนั้น “ข้อเขียน” นี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน และต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ บ้านเมืองบ้างพอสมควร

แต่ทั้งนี้ ต้อง “เข้าใจร่วมกัน” ใน “ความหมายของคำ” ต่อไปนี้ ร่วมกันด้วย ไม่เช่นนั้นแล้วจะเข้าใจไม่ตรงกัน พุดกันคนละเรื่องและคนละความหมาย นั่นคือ

การบริหารและการจัดการเบื้องต้น เพื่อการพัฒนาชุมชน

“การบริหาร” หมายถึง “กระบวนการ” ในการกำหนด “แนวความคิด” และ “วางแผนงาน” อย่างเป็น “ระบบ” และ ครอบคลุม
ในด้านต่างๆ เช่น

- ด้านนโยบาย/เป้าหมาย และทิศทาง
- ด้านหลักการ กฎเกณฑ์ กรอบ ระเบียบ วินัย
- ด้านโครงสร้างองค์การ ทั้งการบริหารและการจัดการ
- ด้านการติดตามงาน/ตรวจสอบ ประเมินงาน
- อื่นๆ ตามความจำเป็นของสถานการณ์

หมายเหตุ บางท่านกล่าวว่า “การบริหารคือการบำรุงอย่างหนัก”
ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Administration”

“การจัดการ” หมายถึง “กระบวนการ” และ “วิธีการ” ในการ
ทำงาน “ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีศิลปะ” เพื่อให้งานนั้นๆ สำเร็จตามที่
ผู้บริหารกำหนด

หมายเหตุ บางท่านกล่าวว่า “การจัดการ คือการทำงานอย่าง
หนัก” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Management”

“งานหลักสำคัญ” ที่ต้องมีการ “บริหารและจัดการ” คือ

1. การบริหาร-การจัดการเรื่อง “งาน”
2. การบริหาร-การจัดการเรื่อง “เงิน”
3. การบริหาร-การจัดการเรื่อง “คน”
4. การบริหาร-การจัดการเรื่อง “ตนเอง”
5. การบริหาร-การจัดการเรื่อง “เวลา”
6. การบริหาร-การจัดการเรื่อง “อื่นๆ” ทรัพยากรอื่นๆ ปัจจัย
ผันแปรอื่นๆ สถานการณ์ผิดปกติ เป็นต้น

การบริหาร/การจัดการ

“การบริหาร/การจัดการ” ต้องมีองค์ประกอบคือ

1. **การวางแผน** เป็นการเตรียมความพร้อมในการทำงาน
 - 1.1 “วางแผนนโยบาย” ตั้งแต่การกำหนดแผนนโยบาย/การลงนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติ/การควบคุมแผนการ
 - 1.2 “วางแผนเป้าหมาย” ทั้งเชิงพื้นที่/ปริมาณ/ระยะเวลา
 - 1.3 วาง/กำหนดทิศทาง
2. **การตัดสินใจ** ต้องเป็นระบบ/เป็นวิทยาศาสตร์ นั่นคือต้อง
 - 2.1 มีหลักการ
 - 2.2 มีเหตุผล
 - 2.3 มีข้อมูล/และข้อคิดที่ดีทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ
 - 2.4 มีความเป็นจริงเชิงประจักษ์ ชัดเจน
 - 2.5 มีอิสระ/ไม่อคติ
3. **การดำเนินการ** คือ การทำงาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติจริง จึงต้อง
 - 3.1 เข้าใจนโยบาย/รู้เป้าหมาย/รู้วัตถุประสงค์
 - 3.2 ชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ
 - 3.3 มีความสามารถ/มีความคล่องตัวสูง
 - 3.4 มีส่วนร่วม/มีการร่วมมือ-ร่วมใจจากหลายๆ ฝ่าย
4. **การแก้ไขปัญหา** ในการทำงานอาจมีปัญหา/อุปสรรคบ้าง ต้อง
 - 4.1 ติดตาม
 - 4.2 ประเมิน
 - 4.3 แก้ปัญหาทั้งเฉพาะหน้า และช่วงต่างๆ ที่ทำ อย่าให้ปัญหาหมักหมม สะสม
 - 4.4 เปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสม
5. **การพัฒนาต่อยอด/ถ่ายทอดไปสู่อนาคต**
 - 5.1 สร้างงาน/สรุบทบทเรียน

- 5.2 ทบทวนเป็นระบบและทั้งระบบ
- 5.3 ปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง ข้อบกพร่องต่างๆ
- 5.4 นำไปพัฒนาใหม่ และใช้งานทั้งปัจจุบันและอนาคต
6. อื่นๆตามที่ต้องการขององค์กรนั้น ซึ่งควรจะอยู่ในกรอบของ “กฎหมาย” “กฎของสังคม” “กฎของศีลธรรม” “กฎของธรรมชาติ” “กฎแห่งกรรม”

ความแตกต่างของคำว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ”

การบริหาร Administration	การจัดการ Management
การกำหนด/การวางแผน/การคิด/การออกแบบ/การสร้างฝัน/ด้านนโยบาย/เป้าหมาย/ทิศทาง	การทำ/การปฏิบัติ/การสร้าง/การทำฝันให้เป็นจริง/ด้านนโยบาย/เป้าหมาย/ทิศทาง
ยุทธศาสตร์/หลักการ/มี Vision เป็นเสมือนพี่เลี้ยงนักกีฬา	ยุทธวิธี/วิธีการ มี Mission เป็นเสมือนตัวนักกีฬา
ต้องมีความสุขรอบคอบ มีองค์ความรู้กว้างขวาง	ต้องมีฝีมือ มีความสามารถสูง มีประสิทธิภาพสูง มีคุณภาพสูง
มีประสบการณ์จริงสูง และโดยตรง มีลักษณะเป็น “นักวิชาการ” คือมีการศึกษา/ค้นคว้า/วิจัยให้ได้มาซึ่งข้อมูล	มีไหวพริบ/มีปฏิภาณดี มีลักษณะเป็นนักปฏิบัติการ มีประสบการณ์จริงและตรงเช่นกัน
เป็นเสมือนสถาปนิกผู้ออกแบบ มีลักษณะเป็นเชิงนามธรรม เป็นผู้บริหาร	เป็นเสมือนช่างก่อสร้าง มีลักษณะเป็นเชิงรูปธรรม เป็นผู้จัดการ
มักจะเป็นผู้จัดการในอดีต	มักจะเป็นผู้บริหารในอนาคต
เป็นผู้กำกับ/การแสดง	เป็นนักแสดง

องค์กรจะดำรงคงอยู่ได้อย่างดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง ก็ด้วย “กระบวนการ” ของ “การบริหาร” ที่ดีเท่านั้น จากการวิเคราะห์ ถึง “ความสำเร็จ” และ “ความล้มเหลว” ของ “องค์กร” ปรากฏว่า ทั้ทั้งนิตยสาร “ฟอร์บส์ Forbes” และธนาคารแห่งประเทศไทยหรืออเมริกา บ่งบอกตรงกันว่า 90% ของความล้มเหลวและความสำเร็จของธุรกิจ SMEs มาจากการบริหารการจัดการ

การบริหารจัดการไม่ใช่งานของธุรกิจเพียงอย่างเดียว หรือเฉพาะ ของภาคธุรกิจเอกชนเท่านั้น ใช้กับภาครัฐ ภาคเอกชน และแม้แต่ภาค ประชาสังคมหรือชุมชนได้ด้วย คือ ใช้ได้กับงานทุกอย่าง

หมายเหตุ การบริหาร/การจัดการจะสำเร็จหรือไม่ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับนโยบาย

นโยบาย/Policy

มาจากคำเดิมว่า “กุศลโบาย” คือ กุศล + โบาย นั่นเอง

กุศล คือ สิ่งที่ดีงาม หรือบุญ

โบาย หรือ อุบาย คือ วิธี/วิถี หนทาง/แนวทาง/กล/เล่ห์เหลี่ยม/

มายา

สรุป นโยบาย คือ แนวทางที่ดีเปรียบเสมือนเข็มทิศที่ใช้เพื่อยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติให้ภารกิจทั้งหลายสำเร็จได้ตามเงื่อนไข และข้อจำกัดของเวลา/ทรัพยากรต่างๆ/และงบประมาณ

เพราะฉะนั้น “นโยบาย” จึงเป็นทั้งแนวคิด/ทิศทาง/และหลัก การปฏิบัติที่จะทำให้งานสำเร็จ

นโยบายมีหลายระดับ เช่น

- นโยบายระดับนานาชาติ เช่น นโยบายขององค์การ สหประชาชาติ

- นโยบายระดับชาติ เช่น นโยบายต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ
 - นโยบายของรัฐบาล/คณะรัฐมนตรี
 - นโยบายของกระทรวง/ทบวง/กรมต่างๆ
 - นโยบายของระบบราชการ หน่วยงานภาครัฐ
 - นโยบายของภาคเอกชน และองค์กรภาคเอกชน
- ฯลฯ

นโยบายมีองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น

- นโยบายหลัก/นโยบายรอง/นโยบายเสริม
 - นโยบายเฉพาะหน้า/ระยะสั้น/ระยะกลาง/ระยะยาว
- ฯลฯ

หมายเหตุ

- นโยบายไม่ใช่คำสั่ง และคำสั่งก็ไม่ใช่นโยบาย
- คำสั่งที่ดีจะต้องไม่ขัดและไม่แย้งกับนโยบาย
- นโยบายที่ดีต้องไม่อยู่เหนือเหตุผล แต่ต้องประกอบด้วยเหตุผล/ประกอบด้วยข้อมูล/ประกอบด้วยความจริง

เปรียบเทียบ

นโยบาย	เสมือน	เข็มทิศ
แผนแม่บท	a”a	แผนที่
แผนปฏิบัติการ	a”a	เส้นทาง
โครงการ	a”a	พาหนะ
งบประมาณ/ทรัพยากร	a”a	พลังงาน/เชื้อเพลิง
ผู้บริหาร	a”a	ผู้ขับ

นโยบายจะสำเร็จหรือไม่ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับ

1. ตัวนโยบายถูกต้อง/เหมาะสมแค่ไหน
2. กระบวนการในการแทรก/ถ่ายทอดนโยบาย/ลงนโยบาย/รับนโยบาย/ทำโดยวิธีใด/สู่ระดับใด/มั่นใจไหมว่าทั่วถึงชัดเจน

3. ได้กำหนดรูปแบบและวิธีการบริหาร/การจัดการไว้อย่างไร
 4. ได้กำหนดมาตรฐาน การป้องกันและแก้ไขปัญหาไว้อย่างไร
 5. การปฏิบัติการณ์อย่างจริงจัง จังๆ ของทุกๆ ฝ่ายมากน้อยแค่ไหน
 6. คุณภาพบุคลากรทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร/ผู้นำ
 7. การติดตามวิเคราะห์/ประเมินค่า
 8. การจัดตัวแปร/ตัวเบี่ยงเบนและปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ออกไป
 9. ตัวสนับสนุน/ตัวช่วยอื่นๆ ดีหรือไม่ แคไหน
 10. เรามีหลักการและจุดยืนของเราอย่างไร
 11. เราจะไหลไปตามกระแสหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน
 12. เราจะย้อนอดีต/ทวนกระแส หรือไม่ มากน้อยแค่ไหน
 13. เราจะประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกระแสต่างๆ ได้ดีแค่ไหน
 14. ผู้เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย มีส่วนร่วมและร่วมมือร่วมใจกันแค่ไหน
- ฯลฯ

นโยบายหลัก

“ใช้หลักคุณธรรมนำประเทศชาติบ้านเมือง”

คุณธรรม = ธรรมชาติ + ธรรมดา + จริยธรรม + ศาสนธรรม + มนุษยธรรม
ในด้านต่างๆ คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ คือ วิถีชีวิตในการทำมาหากิน/การประกอบอาชีพ
 2. ด้านการเมือง คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการบ้านเมือง
 3. ด้านสังคม คือ วิถีชีวิตการเป็นอยู่ร่วมกันกับการสมาคมกัน
- สรุป ทั้ง 3 ด้านเป็นวิถีชีวิตโดยรวมของคนโดยทั่วๆ ไป เช่น
- ด้านเศรษฐกิจ** ต้องไม่เอาเปรียบผู้อื่น/ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น/

รับผิดชอบต่อผู้อื่น เช่น ผู้ผลิตรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ฯลฯ

ด้านสังคม ต้องคำนึงถึงการเป็นอยู่ร่วมกัน/ความรักความสามัคคี

- การศึกษาที่ดี มีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพ เป็นธรรมชาติ
- คุณภาพชีวิตที่ดี คำนึงถึงสุขภาวะของคนทั้งทางด้านร่างกาย ความคิด จิตใจ และจิตวิญญาณของคน/โรคร้าย/ยาเสพติดและสิ่งมีโทษอื่นๆ
- เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องสิ่งแวดล้อม/สภาพแวดล้อม เรื่องมลพิษ มลภาวะต่างๆ ทั้งทางอากาศ/ทางน้ำ/แม้แต่ชั้นบรรยากาศ/ใต้น้ำ ใต้มหาสมุทร/และอื่นๆ

นโยบายรอง

“ใช้ความรักนำองค์กร” โดย

- กำหนดวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการหรือพันธกิจด้วยความรัก
- ต้องบริหารและจัดการด้วยความรัก

นโยบายเสริม

“ใช้กิจกรรมนำไปสู่การรวมใจ”

ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์กร ในหน่วยงาน เช่น เล่นกีฬาที่สร้างสรรค์/ทำกิจกรรมร่วมกัน/ไปเที่ยวด้วยกัน/เล่นดนตรี/ทำบุญร่วมกัน

การกำหนดนโยบายที่ดี

1. ต้องเป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่นั่งเทียนเขียนนโยบาย ต้องเป็นความจริง/มีหลักการ/มีเหตุผล/มีข้อมูลสนับสนุน ซึ่งข้อมูลสนับสนุนจะต้องศึกษา/ค้นคว้า/วิจัย มีที่มาที่ไปที่ต้องมีหลักฐานไม่ใช่หลักลอย

2. ต้องมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย คือ ร่วมคิด/ร่วมทำ/ร่วมกิจกรรม/ร่วมรับผิดชอบ/ร่วมตัดสินใจ/ร่วมรับรู้/ร่วมแก้ไข/ร่วมได้/ร่วมเสีย/ร่วมพัฒนา/ร่วมทุกข์/ร่วมสุข

3. ต้องเป็นประชาธิปไตย นั่นคือ มีสิทธิเสรีภาพ/ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน กล่าวคือ/กล่าวทำ/กล่าวแสดงออก/ไม่ปิดกั้นโอกาสผู้อื่น เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน

4. ต้องโปร่งใส นั่นคือ มีระบบ/มีระเบียบ/มีรูปแบบ/มีกฎเกณฑ์ กติกา/มีหลักฐาน/รับรู้ข้อมูลได้/ตรวจสอบได้/ตอบคำถามได้/อธิบายถูก/มีคุณธรรม/ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น/ไม่ผิดศีลธรรม/ไม่ผิดกฎหมาย/ไม่ให้ร้ายต่อสังคม

5. ต้องเข้าใจวัฒนธรรม นั่นคือ วัฒนธรรมสากล/วัฒนธรรมของชาติ/วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/วัฒนธรรมองค์กร/คำนึงถึงมารยาท การมีสัมมาคารวะ/รู้กาลเทศะ/จังหวะโอกาส/และความเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น ความเป็นเอกลักษณ์/ลักษณะพิเศษ

6. ต้องกำหนดมาจากปรัชญา/อุดมการณ์/แนวคิด/แนวทาง ความเชื่อในแง่มุมด้านต่างๆ อย่างน้อยๆ ต้องไม่ขัดแย้งกัน

“การอนุรักษ์” คือ การทำนุบำรุงและรักษาไว้ ซึ่ง **“คนดีๆ”** ทั้งในอดีต และปัจจุบันโดยการยกย่องเชิดชูให้เกียรติ ให้เป็นต้นแบบหรือแบบอย่างแก่สังคม

“ของดีๆ” ที่เป็น **“รูปธรรม”** เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุ ธรรมชาติที่สวยงาม เป็นต้น

“สิ่งดีๆ” ที่เป็น **“นามธรรม”** เช่น ประเพณี วัฒนธรรม คำสอน ความสามัคคี ความมีคุณธรรม ความมีน้ำใจ เป็นต้น

เอาไว้ให้ได้และประยุกต์ใช้ให้เป็น

“การพัฒนา” คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ทั้งของใหม่ และของเก่า พร้อมทั้งรู้จักประยุกต์ และผูกโยงใช้ให้เกิด ทั้งคุณค่าและมูลค่าเพิ่มขึ้นๆ ขึ้นไป สำคัญก็คือต้องเป็นประโยชน์ต่อ ส่วนรวมด้วย

ชุมชน “Community” หมายถึง สถานภาพ/สภาพการ และ/หรือ สถานที่ ซึ่งคนหลายๆ คน หลากๆ ครอบครั้ว มารวมตัวกัน และอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน เพราะว่า

1. มีความเป็นเครือญาติ เกี่ยวข้องผูกพันกัน และสัมพันธ์กัน
จันท์ญาติมิตร/เกื้อกูลกัน
2. มีความผูกพัน เช่น มีเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม
และความเชื่อคล้ายๆ กัน
3. มีอาชีพ หน้าที่การงาน มีความชอบ ความน่าเชื่อถือ และ
ศรัทธาบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน แม้แต่ มีงานอดิเรกร่วมกัน

เราแบ่งชุมชนกันอย่างไร? มีหลายลักษณะหลายๆ รูปแบบเช่น

1. ตามสภาพการเมือง/การปกครอง เช่น หมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ/จังหวัด/ภาค/ฯลฯ
2. ตามลักษณะอาชีพ การงาน เช่น ชวนาชาวไร่ ชาวนาคือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ชาวประมง ข้าราชการ นักธุรกิจ ครูผู้ให้บริการ
3. ตามสภาพภูมิศาสตร์ เช่น ชาวตะวันออก ชาวตะวันตก ชาวเอเชีย ชาวยุโรป ชาวอเมริกา กลุ่มคนเขตร้อน เขตหนาว กลุ่มชาวเขา ชาวเล ชาวนา เป็นต้น ฯลฯ
4. ตามเขตพื้นที่ เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท เป็นต้น
5. ตามสภาพพิเศษอื่นๆ เช่น ชุมชนไทยพุทธ ไทยมุสลิม คนไทย เชื้อสายจีน

หมายเหตุ การแบ่งชุมชนไม่มีกฎเกณฑ์ หลักเกณฑ์ตายตัว

ชุมชน จึงหมายถึง องค์ประกอบรวม ของ

1. กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ
2. วิถีชีวิตโดยรวมของคนในพื้นที่นั้นๆ
 - 2.1 ประกอบอาชีพ/ไม่ว่าเชิงเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม หรือด้านบริการ
 - 2.2 วิถีชีวิตด้านการเมืองการปกครอง การบริหารการจัดการชุมชน เช่น ด้านความสงบเรียบร้อย ด้านความปลอดภัย ทั้งในชีวิต และทรัพย์สิน เป็นต้น
 - 2.3 วิถีชีวิตด้านสังคม ด้านการเป็นอยู่ร่วมกัน การสมาคมกัน การรู้จักเอื้อเพื่อ มีน้ำใจต่อกัน ความรักสามัคคีกัน ฯลฯ
3. องค์กรต่างๆ ในชุมชน ทั้งของหน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคม ของชุมชนเอง
4. ทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และ ทรัพยากรอื่นๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาต่างๆ ทูทางสังคมอื่น เช่น ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดิงามต่างๆ ของชุมชน ส่วนทูทางสังคม เช่น คุณธรรม เป็นต้น
6. ปัจจัยต่างๆ ที่กระทบต่อชุมชนจากทั้งปัจจัยภายใน และ ภายนอกทั้งเชิงบวก และเชิงลบ เช่น มีสถานศึกษาชั้น อุดมศึกษาเกิดขึ้น มีบ่อนการพนันเกิดขึ้น ลัทธิบริโภค วัตถุนิยม/กระแสโลกาภิวัตน์พัฒนา เป็นต้น

ชุมชนนั้น ประกอบด้วย

ชุมชนเมือง ชุมชนชานเมือง ชุมชนชนบท (ชุมชนนอกเมือง)

ชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเมือง คือ ตัวจังหวัด หรือ อำเภอ ใหญ่ๆ เขตเทศบาล

“ชุมชนชานเมือง” เป็นชุมชนที่อยู่แนวตะเข็บหรือเขตต่อเนื่อง ระหว่างเมืองกับชนบท

“ชุมชนชนบท” เป็นชุมชนชาวบ้านในเขตชนบทนั่นเองเป็น ชุมชนนอกเมือง

ชุมชนอาจแบ่งตามสภาพต่างๆ เช่น

1. ภูมิศาสตร์ เช่น เขตร้อน/เขตหนาว/ชาวยุโรป เอเชีย ภาคเหนือ/ ภาคกลาง/ภาคใต้/ภาคตะวันออก
2. รัฐศาสตร์ คือ เขตการปกครอง จังหวัด/อำเภอ/ตำบล/หมู่บ้าน เป็นต้น
3. เศรษฐศาสตร์ คือ การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน เช่น กรรมกร/เกษตรกร/อุตสาหกรรม/ครูอาจารย์/สื่อสารมวลชน/ข้าราชการ/นักธุรกิจ ฯลฯ
4. มนุษยศาสตร์ ตามเผ่าพันธุ์/เทือกเขาเล่ากอ เช่น คนไทย/ คนจีน/คนญี่ปุ่น/เกาหลี ฯลฯ

5. สังคมศาสตร์ ตามคติความเชื่อ เช่น ชาวพุทธ/ชาวคริสต์/ชาวอิสลาม ฯลฯ
6. ประวัติศาสตร์ เช่น ชาวบ้านครัว/คนนครนอกนครใน/ชาวหัวเขา/ชาวประวัติศาสตร์อื่นๆ

ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่ “มั่นคง” “มั่งคั่ง” “ยั่งยืน” ช่วยตัวเองได้และพึ่งพาตัวเองได้ในด้าน

1. ด้านสติ-ปัญญา ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยีวิชาการ
2. ด้านเศรษฐกิจ ด้านฐานะการเงิน การทำงานประกอบอาชีพ
3. ด้านการปกครองดูแลตนเอง ดูแลกันเอง ด้านความปลอดภัย ด้านความสงบสุขต่างๆ
4. ด้านสาธารณสุข คุณภาพชีวิต โรคภัยไข้เจ็บ โรคระบาด ฯลฯ
5. ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน/ไฟฟ้า/น้ำ/ ฯลฯ
6. ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ มลภาวะต่างๆ ป่า ทะเล
7. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ศาสนธรรม/มนุษยธรรม ฯลฯ

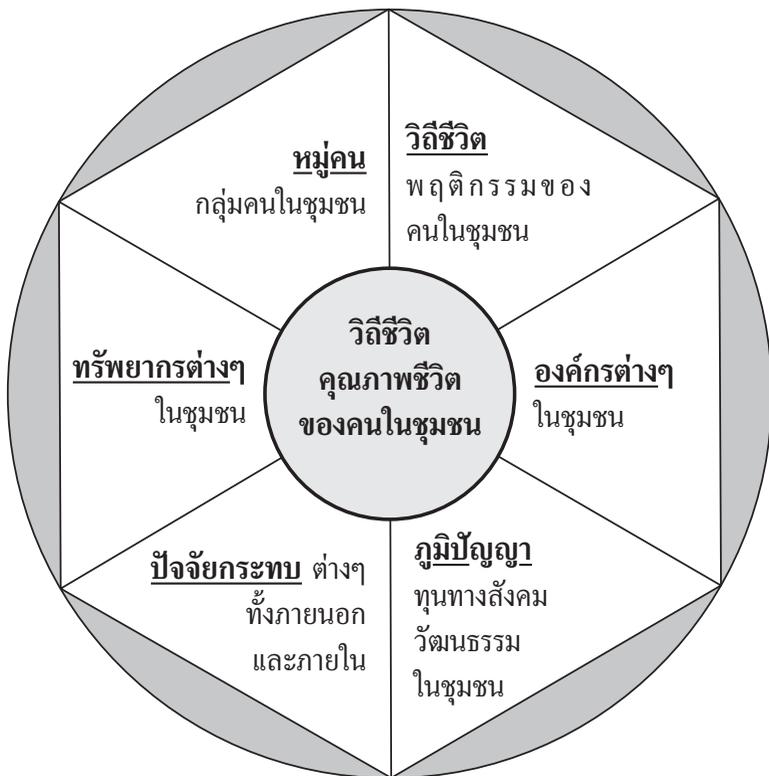
ทำอย่างไรชุมชนจึงจะเข้มแข็ง

1. จัดตั้งเกาะกลุ่ม เริ่มต้นโดยคนไม่ต้องมาก แล้วค่อยๆขยายไป
2. ประชุมร่วมคิด ต้องพบปะ ประชุม แบบมีส่วนร่วมเสมอๆ
3. สร้างจิตอุดมการณ์ ต้องร่วมกันปลูกฝังอุดมการณ์ และจิตสำนึก
4. ทำงานเครือข่าย ต้องขยายเครือข่ายทั้งแนวดิ่ง และแนวราบ
5. ต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ต้องมีกิจกรรมและกิจกรรมร่วมอยู่เสมอๆ
6. นำเสนอแนวทาง เราต้องเสนอว่าอะไรดี/ไปทางไหน/อะไรถูกผิด
7. สร้างอำนาจในการต่อรอง/เราต้องกำหนดและสร้างอำนาจต่อรองได้

องค์ประกอบหลักของชุมชน

องค์ประกอบของ “ชุมชน” ทั้งเชิง “รูปธรรม” และ “นามธรรม”

1. คน ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณในชุมชนนั้นๆ
2. วิถีชีวิตของคน ทั้ง 3 ด้าน
 - 2.1 ด้านเศรษฐกิจ/วิถีชีวิตในการทำมาหากิน
 - 2.2 ด้านการเมือง/การปกครอง การบริหารบ้านเมือง
 - 2.3 ด้าน “สังคม” เชิงต่างๆ เช่น การอยู่ร่วมรวมกัน
 - 2.3.1 การศึกษา และเยาวชนของชาติ
 - 2.3.2 เรื่องคุณธรรม จริยธรรม/ศาสนาต่างๆ
 - 2.3.3 เรื่องครอบครัว/ผู้สูงอายุ/คนพิการ
 - 2.3.4 เรื่องสิ่งแวดล้อม มลภาวะ
 - 2.3.5 เรื่องสุขภาพ/โรคภัยไข้เจ็บ/โรคระบาด
 - 2.3.6 เรื่องความสงบเรียบร้อย ความมั่นคง
 - 2.3.7 เรื่องภัยธรรมชาติ สาธารณภัยต่างๆ
 - 2.3.8 เรื่องผู้ด้อยโอกาส/คนยากจน
3. เขตแดนพื้นที่ เครือข่ายต่างๆ เช่น หมู่บ้าน ตำบล เครือข่ายอาชีพต่างๆ เช่น การเกษตร
4. ทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติทั้งที่มี และไม่มีชีวิต/ทรัพยากรที่มนุษย์ สร้างขึ้น เช่น ถนน สะพาน ไฟฟ้า และอื่นๆ
5. องค์กรต่างๆ ทั้งของภาครัฐ/ภาคเอกชน และของประชาสังคมทั้งด้าน เศรษฐกิจ/การเมืองและสังคมต่างๆ
6. ทุนต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญา ชุมชน จากคน จากวัฒนธรรม และอื่นๆ
7. ปัจจัยแปรเปลี่ยนต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งเชิงบวกและเชิงลบทั้งจากภายใน และภายนอกชุมชน เช่น นโยบายของรัฐบาล ราคาน้ำมัน/อัตราดอกเบี้ย/ราคาสินค้า การเปลี่ยนแปลงของระบบ และโครงสร้างของบ้านเมือง เป็นต้น

ชุมชนศึกษา (Community Study) หมายถึง การศึกษาเรียนรู้ ตำราวิจัย วิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่ง ข้อมูล/ข้อคิด และความเป็นจริง ของ “ชุมชน” เพื่อใช้ประโยชน์ใน “การอนุรักษ์” คือการบำรุงรักษาของ ดิๆ สิ่งดิๆ เอาไว้ให้ได้ทั้งการแก้ไขปัญหให้ตรงประเด็น ตลอดถึง “การ พัฒนา” คือการรู้จักใช้ของดิๆ สิ่งดิๆ ให้เป็นและทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป หรือ ตามที่ชุมชนต้องการ

การศึกษาชุมชน มี 2 ลักษณะ หลักๆ คือ

1. การศึกษาทั่วๆ ไป ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นข้อมูล พื้นฐานด้านกว้างใช้ได้ทั่วๆ ไป
2. การศึกษาเฉพาะด้าน เฉพาะทาง เชิงลึกใช้แก้ไข้ปัญหา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง อย่างใด อย่างหนึ่ง

จุดมุ่งหมายในการศึกษาชุมชน

จุดมุ่งหมายในการศึกษา/เรียนรู้ชุมชน มีมาก เช่น

1. เพื่อรู้ข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ด้านต่างๆ ช่วงต่างๆ
2. เพื่อรู้ข้อมูลเฉพาะทาง ตามที่ต้องการ
3. เพื่อรับรู้ปัญหา และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา
4. เพื่อรับรู้ความต้องการของคนและชุมชนจริงๆ
5. เพื่อรู้ถึงแนวทางใน “การอนุรักษ์และพัฒนา”
6. เพื่อให้รู้ถึงฐานคิด แนวคิด ความเชื่อ ทศนคติ
7. เพื่อรู้ถึงความเกี่ยวโยงและสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ
8. เพื่อรู้ถึงความสามารถต่างๆ ของชุมชน

ฯลฯ

ฉะนั้น การศึกษาจึงต้องทำตามหลักวิชาการ ลง “ทำงานภาคสนาม” อย่างเป็น “ระบบ” และ “จริงๆ จังๆ” มีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์จริงต่อ “ชุมชน” ให้ครอบคลุมมากที่สุด “ทำการวิจัยเพื่อการพัฒนา” คือ R&D เป็นต้น

ประโยชน์ของการศึกษาชุมชน

1. ได้รู้ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเฉพาะทางที่เป็นจริง
2. ได้รู้ถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา
3. ได้รู้ถึงสิ่งดีๆ ที่ควรแก่การอนุรักษ์
4. ได้รู้ถึงแนวทางและวิธีการพัฒนา
5. ได้รู้ถึงแนวคิด/ฐานคิด/ทัศนคติของชุมชน
6. ได้รู้ถึงขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมชุมชน
7. ได้รู้ถึงความสัมพันธ์และเกี่ยวโยงในชุมชน
8. เกิดความรู้และความมั่นใจ ในการวางแผน
9. ได้รู้ถึงคุณภาพ ประสิทธิภาพ และศักยภาพของชุมชน
10. ได้รู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน

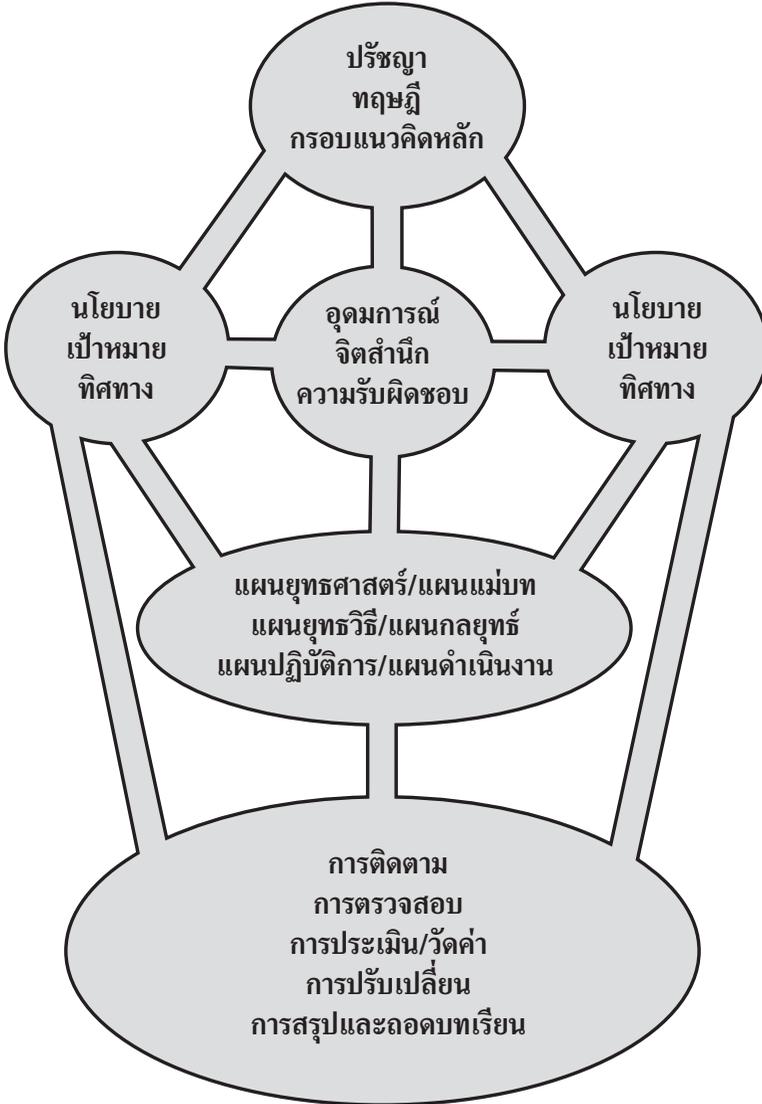
ฯลฯ

วิธีการศึกษาชุมชน

1. เรียนรู้จากเอกสารต่างๆ ถ้ามี
2. เรียนรู้จากบุคคลผู้รู้ในด้านต่างๆ
3. สัมภาษณ์/วิเคราะห์/และสังเคราะห์ ตามหลักวิชาการ
4. วิจัยอย่างเป็นระบบให้ถูกหลักวิชาการจริงๆ
5. สอบถามโดยวาจาหรือแบบสอบถาม
6. สังเกต พิจารณา ตรวจสอบเชิงความคิด
7. ศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน แบบมีส่วนร่วม เช่น “การทำสัมมนา”
“การตั้งวงเสวนา” เป็นต้น
และอื่นๆ ตามความเหมาะสมโดยไม่มีอคติใดๆ

วิธีการศึกษานั้น เป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ฉะนั้นเป้าหมายวัตถุประสงค์การศึกษาต้องมีความชัดเจน ผู้ศึกษาเองต้องเคารพในหลักวิชาการ เคารพชุมชน และเมื่อรู้และได้ข้อมูลแล้ว ต้องมีข้อคิดด้วย และเอาไว้ใช้ทำประโยชน์ให้ชุมชนให้มากที่สุด ดีที่สุดนั้นคือไว้เพื่อ “การบริหารการจัดการ”

โดยปรัชญา/หลักการ/แนวคิด/และทฤษฎีมวลมนุษยชาติ
พึงอยู่รวมร่วมกันอย่างสันติสุขโดยความมีคุณธรรม คือรู้จักช่วยเหลือ
เอื้อเพื่อ แบ่งปันกันอย่างเป็นธรรม และมีน้ำใจ

สังคมในฝันที่เรียกกันว่า **UTOPIA** นั้น เป็นสังคมที่มี **GAP** คือ
“ช่องว่าง” และความต่าง ที่อยู่ในทุกเรื่องทุกด้าน ไม่ว่าจะ เชิงระบบ/
ระบอบ/โครงสร้าง ทางด้าน “เศรษฐกิจ”/ด้าน “การเมือง/ด้านสังคม”
น้อย แต่ “บ้านเมือง” ในปัจจุบันนั้น ยุ่งยากมากเรื่อง สลับซับซ้อน
ซ่อนเงื่อนมากเกินกว่าที่ใครคนใดคนหนึ่งจะรู้ และเข้าใจได้หมด มันยิ่ง
ใหญ่และกว้างขวาง เกินกว่าใครผู้ใดจะรับผิดชอบได้ทั้งหมดแต่ผู้เดียว
เช่นในอดีต

ปัญหา

1. ความยากจน
2. การฉ้อโกง
3. การเอาเปรียบผู้อื่น
4. ความไม่เป็นธรรมด้านต่างๆ
5. ความแตกแยกไม่สามัคคีกัน
6. ปัญหามลภาวะ/สิ่งแวดล้อมต่างๆ
7. ปัญหาด้านโรคภัยไข้เจ็บ
8. ปัญหายาเสพติดให้โทษ
9. ปัญหาด้านคุณธรรม

จึงเป็นภาระและหน้าที่ของคนระดับต่างๆ ในสังคมจะต้องรวม
ตัวกัน/ร่วมด้วยช่วยกันในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของส่วนรวมไม่
เช่นนั้น สังคม บ้านเมือง จะอยู่ด้วยความลำบาก

หลักการพัฒนา

ในการพัฒนาสิ่งต่างๆ ด้านต่างๆ ต้องพัฒนาจาก
“5 หลัก” “5 ฐาน” “5 การพัฒนา” จาก “5 กรอบ”

5 หลัก คือ

1. หลัก “เข้าใจ”
2. หลัก “เข้าถึง”
3. หลัก “มีส่วนร่วม”
4. หลัก “บูรณาการ”
5. หลัก “สมดุล”

5 ฐาน คือ

1. ฐาน “ทรัพยากร”
2. ฐาน “วิชาการ”
3. ฐาน “คุณธรรม”
4. ฐาน “วัฒนธรรม”
5. ฐาน “คุณค่าอรรถประโยชน์ร่วม”

5 การพัฒนา คือ

1. พัฒนา “คน”
2. พัฒนา “ระบบ”
3. พัฒนา “เทคโนโลยีวิชาการ”
4. พัฒนา “องค์การหน่วยงาน”
5. พัฒนา “สภาพบรรยากาศการทำงาน”

5 กรอบกลุ่มคิด คือ

1. กลุ่มปรัชญาแนวคิดหลัก
2. กลุ่มนโยบายเป้าหมายทิศทาง
3. กลุ่มอุดมการณ์จิตสำนึก
4. กลุ่มวิสัยทัศน์ ปณิธาน พันธกิจ
5. กลุ่ม ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี กลยุทธ์ แผนแม่บทแผนปฏิบัติการ
การติดตามประเมิน

หมายเหตุ ต้องพัฒนา “เป็นระบบครบวงจร” ทั้งทาง “รูปธรรม
และนามธรรม”

กระบวนการพัฒนา

การพัฒนานั้น มีกระบวนการหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาหาข้อมูล ทั้งข้อมูลพื้นฐาน/ข้อมูลเฉพาะทาง/เฉพาะเรื่อง/ข้อมูลเชิงลึก/ข้อมูลด้านกว้าง/ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ/เมื่อได้ข้อมูลแล้วต้องวิเคราะห์

2. การอนุรักษ์ คือ การรักษาของดีๆ สิ่งดีๆ เอาไว้ให้เป็นเช่นคนดีๆ/ความคิดปัญญาดีๆ/วัฒนธรรมดีๆ/ทรัพยากรดี/ทั้งที่ธรรมชาติสร้างและมนุษย์สร้าง

3. การปรับตัว เมื่อคิดจะทำอะไรก็ต้องปรับตัว/ปรับความคิดและปรับจิตใจด้วยการปรับตัวนั้น เน้นที่คนเป็นหลักทั้งด้านรูปธรรม และนามธรรม

4. การปรับปรุง นั่นคือเราอาจจะมียะไรดีๆ อยู่บ้างแล้วก็ค่อยๆ ปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นใหม่เป็นการประหยัดทั้งเวลา และทรัพยากรไปด้วย

5. การเปลี่ยนแปลง ในการทำงานอาจจะมียะไรบางอย่าง ต้องเปลี่ยนแปลงบ้าง เช่น การตรงต่อเวลา การรักษาระเบียบในการประชุม เป็นต้น

6. การแข่งขัน ในบางครั้งต้องมีการแข่งขันกันบ้างในฐานะกัลยาณมิตรระหว่างกลุ่มประเภทเดียวกันบ้างก็ควรทำเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้น และรู้จักรับผิดชอบ

7. การต่อสู้ ซึ่งการต่อสู้มุ่งเน้นที่การต่อสู้กับตัวเอง เอาชนะใจตัวเอง เป็นหลักเช่น ต่อสู้กับความโลภความเห็นแก่ตัว/ความขี้เกียจ/ความไม่รับผิดชอบ

8. การแก้ไข การทำงานย่อมมีปัญหาบ้าง อุปสรรคบ้าง เราต้องหาทางแก้ไขไปเป็นเรื่องๆ ทั้งด้านกรงาน/การเงิน/ด้านคน/และด้านอื่นๆ

9. การพัฒนา การนำเอาของดีๆ สิ่งดีๆ มาใช้และทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นนั้นคือ การใช้ของดีๆ และสิ่งดีๆ ให้เป็นนั่นเอง ลำคัญที่ผลของการพัฒนาจะต้องอยู่กับคนหมู่มาก

หมายเหตุ การพัฒนาจะได้คุณค่า/สาระ/และประโยชน์มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับกระบวนการ การมีส่วนร่วมและการรู้จักเลือกใช้เครื่องมือและการกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีให้ดี

เริ่มต้นที่การพัฒนาคน เพราะว่า

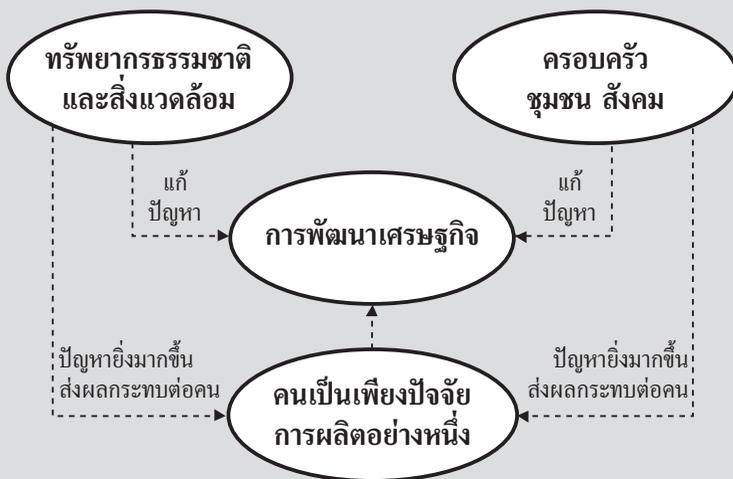
- การพัฒนาคนคือ การพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่าง
- การไม่พัฒนาคนคือการไม่พัฒนาอะไรสักอย่าง
- การพัฒนาคนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งปวง
- การพัฒนาคนช่วยในการประหยัดการพัฒนาอื่นๆ
- การพัฒนาคนเป็นทั้งบทเริ่มต้นและบทสรุปของการพัฒนาทั้งปวง ถือเป็นทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ฯลฯ

ส่วนการพัฒนาด้านอื่นๆ ไม่ว่าทรัพยากรต่างๆ องค์กรต่างๆ ทุนต่างๆ ก็ดูที่ความเหมาะสมตามสภาพของสิ่งนั้นๆ

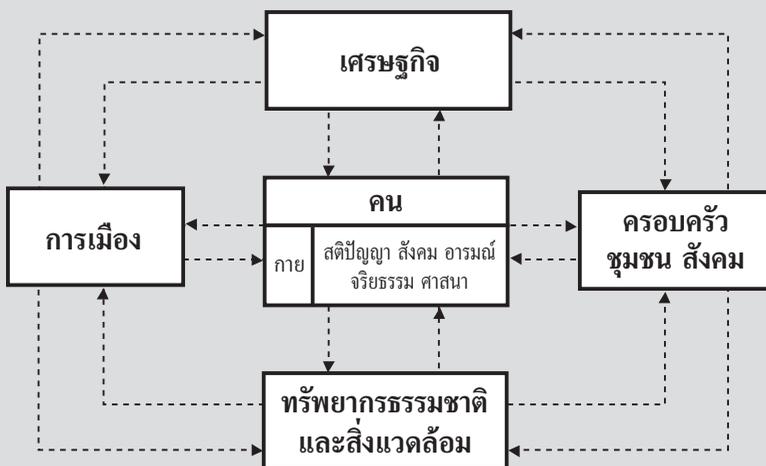
ซึ่งถ้าจะมีคำถามว่า ทำไมต้องพัฒนา ปล่อยให้ทุกๆ อย่างเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติได้ไหม ก็คงตอบว่า “ก็คงได้” แต่ **ไม่ใช่ทางเลือกและไม่ใช่ทางรอดที่ดี** และเราคงจะไม่สามารถป้องกันตนเองจาก “ผู้ไล่ล่า” ได้ “**หลักการพัฒนาชุมชน**” ควรเริ่มที่คนดังกล่าวแล้วต่อมาควรเริ่มที่คนในชุมชนนั้น มีพื้นฐานมีความพร้อม คือ ทำอยู่แล้วบ้าง เช่น

ประเทศไทยควรเริ่มจากภาคเกษตรกรรม เพราะเรามีทุน มีฐานมีความรอบรู้และเข้าใจอยู่บ้างแล้ว เพราะคนไทยเรานั้นเป็นเกษตรกรมาในสายเลือด “**การเกษตรนั้นเป็นมากกว่าอาชีพ**” แต่ “**เป็นวิถีชีวิต**” เป็น “**วัฒนธรรม**” ของสังคมไทย หรือ “**การทำนานั้นได้มากกว่าข้าว**” และ “**นาเป็นมากกว่าแปลงปลูกข้าว**”

แผนภูมิที่ 1 แนวความคิดเดิมที่เน้นคนเป็นเพียงปัจจัยการผลิต

แผนภูมิที่ 2 แนวความคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

การพัฒนาองค์กร (Organization Development)

การพัฒนาองค์กร คือ “การทำให้ หน่วยงานจัดตั้ง” นั้นๆ “ดียิ่งขึ้นไป” โดยการบริหาร/การเปลี่ยนแปลง/การแก้ไข/ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กรแล้วทำให้องค์การที่ดียิ่งขึ้น “องค์กร/หน่วยงานจัดตั้ง/Organization” มีมากมายหลากหลายแบบ หลายขนาดหลายมิติหลายลักษณะ เช่น

องค์กร

- ภาครัฐ/ภาคเอกชน/ภาคประชาคม ฯลฯ
- จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย เป็นนิติบุคคลและไม่ได้จดทะเบียน
- เป็นหน่วยงานที่ปิดลับใต้ดิน หรือเปิดเผยตรงไปตรงมา
- ทำสิ่งดี “ถูกกฎหมายถูกศีลธรรม” ทำสิ่ง “ผิดกฎหมายผิดศีลธรรม”
- มีขนาด เล็ก กลาง ใหญ่
- มีขอบข่ายงานระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับชาติ ระดับนานาชาติ
- เป็นหน่วยงานด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม
- เป็นหน่วยงาน เชิงเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม บริการ
- เป็นหน่วยงานตามลักษณะ อาชีพต่างๆ เช่น สื่อมวลชน แพทย์ ครูอาจารย์ ฯลฯ

องค์ประกอบขององค์การ มี

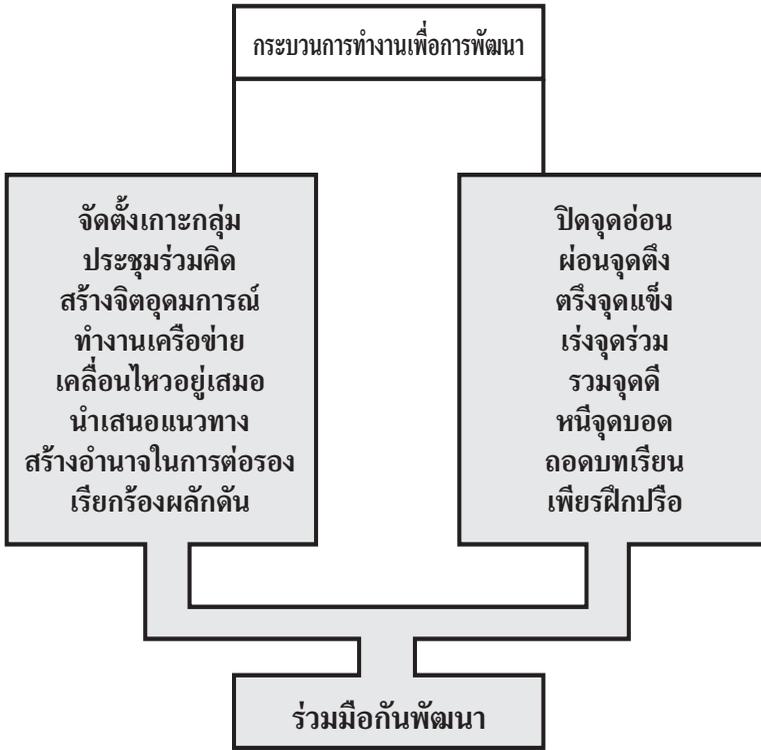
1. คน ครอบครัว/วิถีชีวิตของแต่ละคน/ความคิด/ความเชื่อ/ภาวะผูกพัน ฯลฯ
2. โครงสร้างองค์กร เช่น โครงสร้างการบริหารฯ โครงสร้างการจัดการ โครงสร้างผู้ถือหุ้น/ ระบบต่างๆ และอื่นๆ
3. กฎ ระเบียบ วินัย ตั้งแต่ที่ระบุไว้ ตามกฎหมาย ปรัชญา/ คำสั่ง ต่างๆ และอื่นๆ
4. ทรัพยากร ทุนทรัพย์ ทรัพย์สิน เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องใช้ อาคาร ฯลฯ
5. กิจกรรม กิจกรรมหลัก/หน้าที่/กิจกรรมรอง
6. เครือข่าย ทั้งเครือข่ายภายนอก/ภายใน ในการทำงาน/ ประสานงาน ฯลฯ
7. อื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลง/ปัจจัยประกอบ วัฒนธรรม องค์กร/บรรยากาศการทำงาน

“การบริหาร/จัดการ”

เราจะบริหาร/จะจัดการ/จะพัฒนาอะไรอย่างไร ด้วยวิธีใด/เมื่อไหร่/ ด้วยกิจกรรมอะไร เช่น คุยเพื่ออะไร?/ด้านใด/ทั้ง Hardware และ Software

วัตถุประสงค์ขององค์การ

1. มุ่งหวังกำไร ไม่มุ่งหวังกำไร เลี้ยงดูตัวเองได้
2. ให้บริการแม้จะขาดทุน รัฐวิสาหกิจ เช่นยา
3. ดูแลความมั่นคงของชาติ
4. การกุศลเพื่อความอยู่ดี กินดี มีสุข สันติ
5. สร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น การศึกษา/จริยธรรมคุณธรรม ฯลฯ

ผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน

1. ผู้นำคือใคร? ผู้นำคือ ผู้ชี้แนะ/แก้ไข/ตัดลินปัญหา
 - 1.1 ผู้ที่ได้รับ “การแต่งตั้ง” จากทางราชการ ฯลฯ
 - 1.2 ผู้ที่ได้รับ “การเลือกตั้ง” จากประชาชน ฯลฯ
 - 1.3 ผู้ที่ได้รับ “การยอมรับ” จากประชาชนในท้องถิ่น ฯลฯ
 - 1.4 เป็นผู้นำธรรมชาติ

หมายเหตุ หรือโดย “หลักการ และวิธีการผสมผสาน” เช่น ประชาชนเลือกตั้ง/ราชการแต่งตั้งประชาชนยอมรับ/ชุมชนแต่งตั้ง ฯลฯ

2. ผู้นำที่ดี ควรมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง

- 2.1 เป็นคนดีมีคุณธรรม/มีศีลธรรม/มีจริยธรรม
- 2.2 เป็นที่เคารพรัก และนับถือของคนหมู่มาก
- 2.3 ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
- 2.4 มีความรับผิดชอบและเสียสละสูง
- 2.5 มีบารมีสูง มีประสิทธิภาพและศักยภาพสูง

3. มีผู้นำทางด้านใดบ้าง?

- 3.1 ผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ หรือวิถีชีวิตในการทำมาหากิน/
การประกอบอาชีพ/การสร้างฐานะ ฯลฯ
- 3.2 ผู้นำทางการเมือง การปกครอง การบริหาร การ
จัดการบ้านเมือง/ในชุมชนในท้องถิ่น
- 3.3 ผู้นำทางด้านสังคม การอยู่ร่วมกันของคน ซึ่งมีมากมาย
หลายด้าน เช่น
 - 3.3.1 ผู้นำทางด้านความรู้/ความคิด/สติปัญญา/วิชาการ
 - 3.3.2 ผู้นำทางด้านศาสนา/ด้านจิตใจ/ด้านจิตวิญญาณ
 - 3.3.3 ผู้นำทางด้านศิลปะ/วัฒนธรรม/ภูมิปัญญา
 - 3.3.4 ผู้นำทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ

หมายเหตุ คำว่า “ท้องถิ่น” ขยายคำทางการปกครองมาใช้ เช่น
การปกครองจาก “ส่วนกลาง” การปกครอง “ส่วนภูมิภาค” การปกครอง
“ส่วนท้องถิ่น”

ฉะนั้น การพัฒนาจึงมีได้ในระดับ จากส่วนกลางคือทั้งประเทศ/
ส่วนภูมิภาคระดับภาค เช่น ภาคใต้/ระดับท้องถิ่น เช่น จังหวัด อำเภอ
ตำบล

ข้อควรระวังในการพัฒนาชุมชน

ในกรณีที่เราต้องเป็นผู้ชี้แนะ/ชี้แนะ/แก้ไขปัญหา/หรือพัฒนาต่อยอดให้ชุมชน เช่น ธุรกิจขนาดเล็ก แม้แต่ปัญหาใดๆ เราต้องระวัง คือ

1. วางความคิดให้ถูกต้อง
2. มองปัญหาให้ชัดเจน
3. เห็นถึงความขาดแคลน
4. เน้นการแก้ปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสม

สรุป เราต้องเป็นทั้งพระพรหมและมีทั้งพรหมวิหารธรรม

1. วางความคิดให้ถูกต้อง นั่นคือ ต้อง

- 1.1 พึ่งตนเองได้โดยพื้นฐาน เช่น ด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถบางประการ ด้านทุน เป็นต้น

1.2 พึ่งพากันเองได้ ทั้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลกับองค์กร หรือองค์การต่อองค์การ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน เราต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับซึ่งจะเป็นการสร้างทั้งมิตรภาพ สัมพันธภาพ ความสามัคคีต่อกัน ความมีน้ำใจ และการรู้จักให้ ปัน ฯลฯ

1.3 พึ่งพาบริการของรัฐ ไม่ว่าจะในระดับพื้นที่และส่วนกลางเช่น ด้านข้อมูลข่าวสาร/ช่องทางและโอกาสอื่นๆ

2. มองปัญหาให้ชัดเจน/ว่าเป็นปัญหาด้านใด

2.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตในการทำมาหากิน

2.2 ปัญหาด้านการเมือง การปกครอง การบริหารจัดการบ้านเมือง

2.3 ปัญหาสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ร่วมกัน เช่น

2.3.1 ปัญหาสุขภาพอนามัย/โรคร้าย/มลพิษ ฯลฯ

2.3.2 ปัญหาด้านการศึกษา สติ - ปัญญา ความรู้ต่างๆ

2.3.3 ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.3.4 ปัญหายาเสพติดให้โทษ

2.3.5 ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม

2.3.6 ปัญหาด้านคุณธรรม/จริยธรรม/ศีลธรรม/มนุษยธรรม ฯลฯ

มองให้ชัดว่าเป็นปัญหาเรื่องอะไร เช่นเรื่อง “งาน” “เงิน” “คน” “เวลา” หรือปัจจัยกระทบต่างๆ ทั้งบวกและลบ หรือเป็นปัญหาของการบริหารจัดการ หรืออะไรกันแน่ สาเหตุ/ต้นตอมาจากอะไร/ควรจะแก้ไขปัญหาอย่างไร/มียุทธศาสตร์/ยุทธวิธีอย่างไร/จะต้องแก้ปัญหามองโดยรวม มีบูรณาการ/และมีส่วนร่วม เป็นต้น

3. เห็นถึงความขาดแคลน ว่ามีอะไรบ้างมากน้อยแค่ไหน เช่น
 - 3.1 ด้านข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ทั้งข้อคิด
ประโยชน์ใช้สอยจริง
 - 3.2 ด้านความรู้/สติ-ปัญญา/เทคโนโลยีต่างๆ เทคนิควิธี
 - 3.3 ด้านนโยบาย/เป้าหมาย/ทิศทางที่ชัดเจน คงเส้นคงวา
4. เน้นการพัฒนาที่เหมาะสม ด้าน (บุคคล-ศักยภาพ-ยุทธศาสตร์/วิธี)
 - 4.1 เหมาะสมกับ**บุคคล**เชิงความรู้ความสามารถ วัฒนธรรม
และอื่นๆ เช่น ดินฟ้า อากาศ/ทรัพยากรที่มี
 - 4.2 ให้อำนาจเรามี **ศักยภาพ**อะไร มีดีอะไร มีอะไรเป็นจุดบวกล
จุดแข็ง เป็นปัจจัยเสริม ปัจจัยเอื้อ มีอะไรเป็นจุดอ่อน
จุดด้อย ปัจจัยลบเรามีช่องทาง โอกาสอะไรบ้าง เรามี
อุปสรรคอะไรบ้าง

4.3 กำหนดยุทธศาสตร์/ยุทธวิธี อย่างไรโดยจะต้อง ปิดจุดอ่อน ผ่อนจุดตึง ตรึงจุดแข็ง เร่งจุดร่วม รวมจุดดี หนีจุดบอด ทั้งหมดเป็นยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีคือ จัดตั้งกลุ่มประชุมร่วมคิด สร้างจิตอุดมการณ์ ทำงานเครือข่าย เคลื่อนไหวอยู่เสมอ นำเสนอแนวทาง สร้างอำนาจในการต่อรอง ไม่มองข้ามความเปลี่ยนแปลง เร่งขจัดปัญหา พัฒนาอยู่เสมอ

เริ่มจากอะไร เช่น เริ่มจากภาคเกษตรกรรม ไปสู่การแปรรูป ไปสู่เกษตรกรรม เชิงพาณิชย์ ไปสู่เชิงบริการ ไปสู่เกษตร อุตสาหกรรม เป็นต้น โดยจะต้องทำอย่างจริงจัง จริงใจ รู้จักอภัย และอดทน

เน้น การทำงานเป็นทีม/ทำงานแบบมีส่วนร่วม/ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์/มีคุณธรรมผูกโยงไม่หลงตัวเอง/ไม่เก่งคนเดียว

หลักการบริหาร

นักบริหาร หรือผู้บริหาร และการบริหาร เป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญยิ่งของการทำงานและองค์กร ซึ่งมีอยู่หลายด้าน หลายประการ เช่น

1. การบริหาร “งาน” นโยบาย ระบบ รูปแบบ หลักการ วิธีการ แผนปฏิบัติงานด้านต่างๆ เช่น งานโรงงาน งานสำนักงาน งานสนาม งานฝ่าย และแผนกต่างๆ ฯลฯ

2. การบริหาร “เงิน” การควบคุมกำกับเงินเข้าออก เงินสดหมุนเวียน วงเงินกู้ ยอดหนี้สิน แผนการเงินต่างๆ ฯลฯ

3. การบริหาร “คน” จะดูแลทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีทั้ง สติ ปัญญา ความรู้สึกนึกคิด จิตวิญญาณ และอารมณ์ อย่างไรให้เขาทำงานด้วยความทุ่มเท เสียสละ ทำงานทั้งด้วยมือ ด้วยสมอง และด้วยจิตใจที่ไม่ทำลายความสามารถของเขาให้ด้อยไป จะพัฒนาเขาอย่างไร ฯลฯ

4. การบริหาร “ตน” ผู้บริหารทุกคนต้องจัดระบบ จัดระเบียบ สร้างวินัย ดูแลตนเองให้อยู่ในกฎ กติกา ดูแลสุขภาพตัวเองอย่างไร พัฒนาตนเองอย่างไร ฯลฯ

5. การบริหาร “เวลา” เวลาจำกัด เราจะบริหารอย่างไรให้สำเร็จ และลงตัวได้ เช่น ระบบ JITs โดยใช้เวลาให้เกิดคุณค่าสูงสุด เป็น Economics Speed

6. การบริหาร “ทรัพยากรและมีปัจจัยการผลิต” อื่นๆ ที่มีในแต่ละองค์กรจะมีทรัพยากร และปัจจัยการผลิต ปัจจัยแวดล้อม ที่ต่างกันไป ทำอย่างไรจึงจะจับฉวยเอาสิ่งเหล่านั้นมาสร้างประโยชน์สูงสุดให้ได้

หมายเหตุ “หลักการบริหาร” เป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” เชิง “ประยุกต์” การบริหารความ “แตกต่าง” และความ “ขัดแย้ง” ให้ลงตัวเป็นศิลปะอย่างยิ่ง

ลักษณะและรูปแบบในการบริหารการจัดการ

ต้องดูจากลักษณะ/รูปแบบ/ระบบ/งาน/วัตถุประสงค์/และเป้าหมาย/
ขององค์กรเป็นสำคัญ แต่โดยทั่วไป มี 3 ลักษณะที่สำคัญคือ

1. แบบนักประชาธิปไตย เป็นนักบุญใช้พระคุณนำ

1.1 ต้องมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ

1.1.1 มีเหตุมีผลใช้เหตุ ใช้ผล บริหาร

1.1.2 มีและให้โอกาสทุกภาคส่วน

1.1.3 ให้กำลังใจ/มีการชื่นใจ มีรางวัล

1.2 ต้องมีธรรมาภิบาล

1.2.1 เป็นธรรม Fair

1.2.2 สะอาด สุจริต Clean

1.2.3 ชัดเจน โปร่งใส Clear

1.2.4 สร้างงาม Smart

1.3 ต้องมีการบูรณาการ

1.3.1 ด้านงานทุกด้าน เป็น One Stop Service

1.3.2 ด้านอรรถประโยชน์ร่วมกัน

2. แบบนักเผด็จการ เป็นคนบาปใช้พระเดชนำ

2.1 ใช้อำนาจ

2.2 ชี้อาตแต่ผู้เดียว

2.3 เอาโทษ ลงโทษ

3. แบบนักวิชาการ

3.1 ใช้ข้อมูล

3.2 ใช้เทคโนโลยี

3.3 ใช้งานวิจัย

หน้าที่ของการบริหาร

1. การวางแผน (Planning) การดำเนินกิจการใดๆ ก็ตามจะต้องมีการกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้าเสมอ เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานที่ดีกว่า ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหาร มีพื้นฐานความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อม การเมือง สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพยากรณ์ต่างๆ ในอนาคตได้ดี

2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการจัดรูปแบบโครงสร้างขององค์การ ในลักษณะรูปร่าง หรือสายงาน และตำแหน่งงาน ให้การดำเนินกิจกรรมองค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การรับคนเข้าทำงาน (Staffing) ทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดขององค์การ คือ ทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น หน้าที่ของความเป็นผู้นำที่อาจจะนับได้ว่ามีความสำคัญที่สุดของผู้บริหารคือ การคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนากำลังคน ถ้าหากองค์การปราศจากกำลังคนที่มีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระดับผู้บริหารแล้ว องค์การจะประสบความสำเร็จยาก ในความสำเร็จของเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้นมา องค์การจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องรู้วิธีการจัดสรรคนให้เหมาะกับงาน คือ คนไหนมีความถนัดด้านใดก็จะให้ไปทำงานในด้านนั้น ดังข้อความที่ว่า “Put the right man on the right job”

4. การสั่งการ (Directing) การสั่งการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำ และการจูงใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ในการปฏิบัติงานของพวกเขาในแต่ละวัน หน้าที่การสั่งการจะเกี่ยวข้องกับอิทธิพลและให้ความช่วยเหลือกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานของพวกเขาโดยผ่านทางความเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคล

5. การควบคุม (Controlling) ผู้บริหารจะต้องมีความมั่นใจว่าการปฏิบัติงานของสมาชิกขององค์การมุ่งไปสู่เป้าหมายหรือไม่ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่การควบคุม

1. การกำหนดมาตรฐานของผลการปฏิบัติงาน
2. การวัดผลการปฏิบัติงานและการทำการเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่วางไว้
3. การแก้ไขผลการปฏิบัติงานใดๆ ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าว

การวางแผนด้านต่างๆ

“การวางแผน” คือ การเตรียมการ/การเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ

1. ช่วงก่อนวันงานหรือก่อนวันปฏิบัติการ
2. ช่วงวันงานหรือวันปฏิบัติการ
3. ช่วงหลังวันงานหรือหลังวันปฏิบัติการ

โดยให้พิจารณาว่า

1. เราอยู่ในธุรกิจประเภทไหน/พาณิชย์กรรม/บริการ/อุตสาหกรรม/หรือเกษตรกรรม
2. เรามีปรัชญากรอบแนวคิดหลักและ/หรือทฤษฎีอะไรในการทำงาน
3. เรามีนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางอย่างไรบ้างในการทำงาน
4. เรามีวิสัยทัศน์ ปณิธาน พันธกิจอะไรบ้างที่จะต้องทำ

5. เราควรมีอุดมการณ์ จิตสำนึก และความรับผิดชอบอะไรบ้าง
 ทั้งต่อหน่วยงาน องค์กรและสังคม
6. ขนาดและเครือข่ายงานขององค์กรเล็ก/ใหญ่ ครอบคลุม
 ขนาดไหน
7. เรามีวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างไรบ้าง
 ฯลฯ

การวางแผน ต้องรอบคอบมีทั้งแผนหลักและแผนรอง ตลอด
 ถึงแผนต่อๆ ไป เพราะการวางแผนในปัจจุบันทำยากมากเพราะ

1. มีการแข่งขันสูงมากในการทำธุรกิจยุคปัจจุบัน
2. คนทำธุรกิจในปัจจุบันคุณธรรมลดน้อยลง
3. ข้อมูล ข่าวสาร วิชาการ เทคโนโลยีเปลี่ยนเร็ว
4. ปัจจัยประกอบอื่นๆ เช่น เรื่องการเมืองและสังคมมีผล
 กระทบทั้งเชิงบวกและลบต่อธุรกิจสูงมาก

การวางแผนจึงต้องประกอบด้วย

1. ข้อมูลที่ดีและมากพอที่ผ่านการ “พิเคราะห์” มาดีแล้ว
2. มีผู้ที่รอบรู้ และมากประสบการณ์มาร่วมกันวางแผน
3. มีกระบวนการและวิธีการในการมีส่วนร่วม ที่ดีและถูกต้อง
4. ทุกกระบวนการ วิธีการและขั้นตอนต้องมี “ธรรมาภิบาล”

เราต้องวางแผนด้านอะไรบ้าง?

1. งาน เช่น การขาย/การตลาด/การผลิต/การจัดซื้อ ฯลฯ
2. เงิน ทั้งเงินสดหมุนเวียนและวงเงินอื่นๆ
3. คน ใช้มากน้อยแค่ไหน/ใครเหมาะสมกับงาน
4. ต้น ทั้งของผู้บริหาร/ผู้จัดการ/และองค์กรให้ชัด
5. ปัจจัยและทรัพยากรอื่นๆ มีอะไรพิเศษที่ต้องทำ

การวางแผน ต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เช่น เรื่องการเมือง/ เรื่องของสังคมอื่นๆ เช่น สิ่งแวดล้อม/มลภาวะต่างๆ/การปรับตัวของ ทั้งคู่แข่งและลูกค้า ทั้งเรื่องภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งเรื่อง ภายในองค์กรและภายนอกองค์กร และปัจจัยการแปรเปลี่ยนจาก ภายนอก หรือแม้แต่การแปรเปลี่ยนของธรรมชาติ เช่น แล้งจัด ร้อนจัด หนาวจัด ภัยพิบัติธรรมชาติ และอื่นๆ ซึ่งทำได้ยาก

ที่สำคัญที่สุดเหนืออื่นใดคือ

1. การเตรียมตัว
2. การเตรียมความพร้อมรอบรู้
3. การเตรียมความคิด
4. การเตรียมจิตใจ
5. การเตรียมเป้าหมาย
6. การเตรียมปัจจัยและทรัพยากร

“ผู้บริหารองค์กร” มีหน้าที่หลักที่สำคัญหลายประการด้วยกัน เช่น

1. ศึกษา/เรียนรู้/และทำความเข้าใจกับ “องค์กร” ให้มากที่สุด และดีที่สุด ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณทั้งเรื่องของ Hardware และ Software และอื่นๆ เช่นเรื่องของวัฒนธรรมในองค์กรและต้องเรียนรู้ เรื่องอื่นด้วย

2. กำหนด “นโยบาย” “เป้าหมาย” และ “ทิศทาง” ขององค์กร ตลอดถึง “ระเบียบ” “แนวปฏิบัติ” หรือ “กฎเกณฑ์กติกา” และแม้แต่ “วินัย” องค์กร

3. วางแผนการทำงาน กำหนดวิธีการและการจัดการ และตีกรอบ วิธีการปฏิบัติงานของฝ่ายต่างๆ

4. ติดตาม/กำกับ/ควบคุม/ดูแล งานทั้งหมด ให้เป็นไปตาม “นโยบาย” “เป้าหมาย” และ “ทิศทาง” ตามที่กำหนดไว้

5. ประเมิน/ปรับปรุง/เปลี่ยนแปลงแก้ไข สิ่งต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็น ปัญหา อุปสรรคต่องานและการทำงานทั้งระดับผู้บริหาร ผู้จัดการและ ผู้ปฏิบัติงาน

6. สร้างแรงจูงใจ/สร้างขวัญและกำลังใจ ให้รางวัล ให้โอกาสแก่ ผู้ปฏิบัติงานดี ทั้งต้องกำชับ คาดโทษ และลงโทษผู้กระทำผิด อย่าง เหมาะสมและเป็นธรรม

7. สรุปบทเรียน “ทั้งระบบ” และ “เป็นระบบ” เพื่อนำไปสู่การ พัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งๆ ขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

หมายเหตุ สรุปบทเรียนที่ดีทั้งระบบและเป็นระบบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการได้ และใช้ประโยชน์ทางการเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาได้อีกด้วย ทำให้เกิดคุณประโยชน์ ทางการพัฒนา วิชาการได้มากขึ้น

ฉะนั้น “Management and Administration” จึงควรจะแปล ว่า “การบริหารและการจัดการ”

โดยแท้จริงแล้ว “การบริหาร” คือ “การบำรุงอย่างหนัก” “การจัดการ” คือ “การทำงานอย่างหนัก”

ซึ่งทั้ง “การบริหารและการจัดการ” นั้น ในการปฏิบัติการจริงๆ จะต้องมีส่วน

1. กระบวนการ “การมีส่วนร่วม” ที่แท้จริงจากทุกๆ ฝ่ายของ องค์กรอื่นๆ ที่จำเป็น

2. ในองค์กรนั้นต้องมีระบบธรรมาภิบาล” ที่ดีด้วย

ซึ่งถ้ายังไม่มีหรือขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปจะต้องสร้าง ไม่เช่นนั้นแล้วการบริหารและการจัดการจะประสบความสำเร็จที่น้อยมาก

สิ่งแรกที่จะต้องทำก็คือ

K.M. คือ **Knowledge Management** คือ “การจัดการกับองค์ความรู้” ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งก็คือ “การรู้เขารู้เรา” นั่นเอง

“ภายในที่ต้องรู้” อย่างน้อย

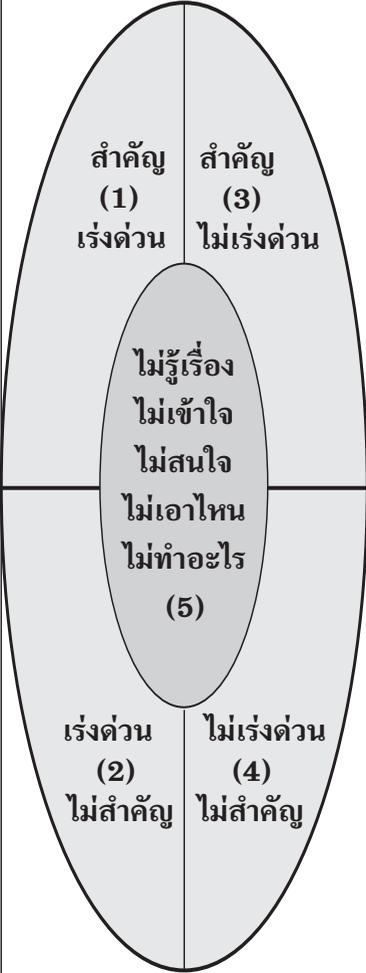
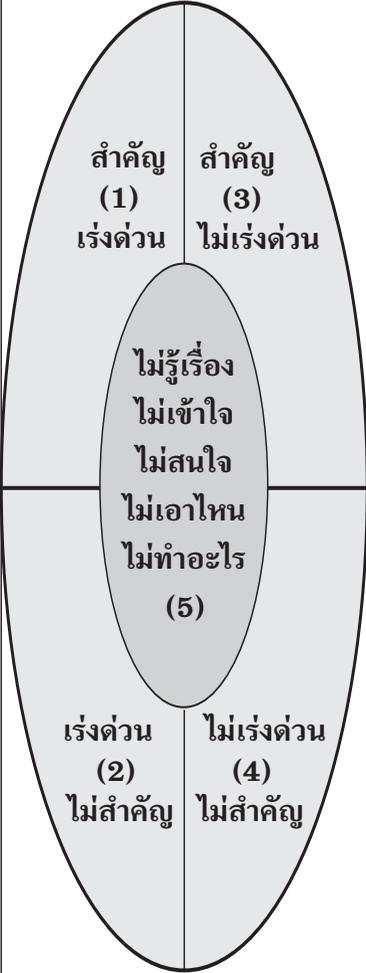
1. เรื่องงาน ว่าสถานประกอบการของเราทำงานอะไร ประเภทไหน เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. เรื่องเงิน สภาพการเงินเราเป็นอย่างไรบ้าง
3. เรื่องคน คนเราเป็นอย่างไรทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเหมาะสมกับงานไหม

ฯลฯ

“ภายนอกที่ต้องรู้” อย่างน้อย

1. การตลาด ตามความเป็นจริง และลูกค้าของเรา
2. คู่แข่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. สถานการณ์ ที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอๆ ด้านต่างๆ

“ส่วนการบำรุงอย่างหนัก” นั้น ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถต้องสามารถบำรุงขวัญกำลังใจและปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญและจำเป็นแก่ฝ่ายจัดการหรือผู้ปฏิบัติงาน เช่น “งบประมาณ” “ข่าวสาร/ข้อมูล” “ความหวังและอนาคต” เป็นต้น คือ ต้องเป็นกองหนุนที่ดีซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของฝ่ายบริหาร/เป็นนักวางแผน “ส่วนการทำงานอย่างหนัก” เป็นหน้าที่หลักของฝ่ายจัดการที่จะต้องทำงานทั้ง “ด้วยมือ ด้วยสมอง และด้วยจิตใจ” ทั้งในและนอกเวลางานนั่นคือ ต้องทำงานแบบทุ่มเทสุดๆ ปัจจัยประกอบที่สำคัญ คือ ต้อง “เก่งทั้งงานและเก่งทั้งคน” นั่นคือ “ทำงานเองได้ ใช้คนอื่นเป็น” สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ไม่ปล่อยให้งานหมักหมม เป็นนักสู้งาน

<p>ผู้ปกครอง</p> <p>คือผู้กำกับควบคุมดูแลตรวจสอบผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามนโยบาย โดยยึดกฎระเบียบวินัยเป็นแนวทางในการให้คุณให้โทษเพื่อทำงานลุล่วงไป</p>		<p>ผู้บริหาร</p> <p>คือผู้ที่ทำให้ภารกิจสำเร็จตามนโยบายโดยยึดหลักการบริหารการโน้มน้าวใจเป็นแนวทางผลักดันและการให้คุณให้โทษ มีหลักการบริหารงานและจัดการคนเป็นแนวทางหลักเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย</p>
<p>ผู้นำ</p> <p>คือผู้ชี้แนะแก้ไขตัดสินใจปัญหาคนและงานในความรับผิดชอบให้ทำตามนโยบาย โดยยึดหลักความเชื่อถือศรัทธา ความมั่นใจ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณตลอดถึงความสามารถเฉพาะตัวผลักดันให้งานสำเร็จ</p>		<p>กระบวนการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การตัดสินใจ - การแก้ปัญหา - การพัฒนา - การดำเนินการ - การใช้ดุลยพินิจ - การกำหนดภารกิจ ก่อน-หลัง

การบริหารงานในยามวิกฤติ

การบริหารงานในยามปกติก็เป็นเรื่องยากอยู่แล้ว เพราะต้องใช้ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ตลอดถึงความรู้ความสามารถรอบตัว จึงจะทำให้งานที่ทำ “ประสบความสำเร็จ”

ในยามวิกฤติ หมายถึง ในยามที่เราแทบกำกับดูแลและควบคุมอะไรไม่ได้เลย เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรง กว้างขวาง และยืดเยื้อเดือดร้อนกัน โดยทั่วๆ ไป ก็จะมี “บริหาร” หรือ “จัดการ” ทำได้ยากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณกว่าได้

ฉะนั้น ผู้บริหารในยามนี้ จะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติพิเศษมาก คือ “ต้องหัวใจไว จิตใจมั่นคง” เกะตืดสถานการณ์อยู่เสมอ

ถ้าผู้บริหารใดหน่วยงานใด ได้วางแนวทางในการแก้ไขปัญหาและหาทางป้องกันปัญหาไว้ก่อนแล้ว ก็จะช่วยให้มากขึ้นเมื่อเกิด “วิกฤติ” ขึ้น การแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดคือ “กันไว้ดีกว่าแก้” เมื่อเกิดวิกฤติผู้บริหารจะต้องรีบดำเนินงาน โดยเชิญผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม เพื่อ

- ทบทวนงาน/นโยบาย/เป้าหมาย/ทิศทาง
- หาทางลดค่าใช้จ่ายและหารายได้เพิ่ม
- เสริมสร้างปัญญา และพัฒนาคน

โดยจะต้องบริหารแบบมีส่วนร่วม และต้องรวดเร็วฉับไว โปร่งใส ตรวจสอบได้ อธิบายถูกต้องจะต้องไม่ก่อกองหรือก่อกองหรือก่อกอง หรือ ก่อกอง นั่นคือแก้ปัญหาได้อย่างหนึ่ง แต่เกิดปัญหาใหม่ขึ้นอีกมากมาย หลายนาน จากการแก้ปัญหาย่างหนึ่งนั่นเอง

การแก้ปัญหาต้องวิเคราะห์ และหาข้อเท็จจริงให้ได้ว่า ปัญหานั้นๆ เกิดจากเรื่องอะไร คิดถึงเรื่อง “งาน” “เงิน” “คน” “ตน” (คือกลุ่มคน ผู้บริหาร/จัดการ) “เวลา” หรือปัจจัยอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องงาน การขาย การตลาดก็แก้ปัญหาให้ตรงจุดแบบองค์รวมหรือบูรณาการ ทั้งต้องคิดถึง “ผลกระทบ” และ “ผลต่อเนื่อง” ด้วย

ความหมายของ “เศรษฐกิจ” ซึ่ง “ต้องรับรู้” คือ

1. เป็นวิถีชีวิต ในการประกอบอาชีพ ทำงานอาชีพ และการทำมาหากินในรูปแบบต่างๆ
2. เป็นระบบ/หลักการ/กระบวนการ และวิธีการต่างๆ ในการทำงานเชิงการบริหาร/การจัดการ เกี่ยวกับเศรษฐกิจทรัพย์ ด้านการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก การบริโภคใช้สอย การให้บริการอื่นๆ และการกระจายรายได้ที่เหมาะสม
3. เป็นสถานภาพของความมั่งคั่ง ร่ำรวย ทั้งของบุคคล องค์กร ชุมชน ชาติบ้านเมือง และของโลกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ความหมายของ “การเมือง” ซึ่ง “ต้องเข้าใจ” คือ

1. เป็นวิถีชีวิตของประชาชนในการปกครองและดูแลกันเอง ทั้งในระดับชุมชน ถึงระดับชาติ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข รวมถึงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาไปด้วย
2. เป็นระบบ/หลักการ/กระบวนการ และวิธีการต่างๆ ในการทำงานเชิงการบริหาร/การจัดการบ้านเมืองทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านนโยบายต่างๆ การตรากฎหมาย การประกาศสงคราม และประกาศกฎอัยการศึกทั้งในและระหว่างประเทศ และการดูแลบ้านเมือง
3. เป็นสถานภาพของการปกครอง ดูแลบ้านเมือง โดยยึดกฎหมายบ้านเมืองหลักเป็นเกณฑ์

ความหมายของ “สังคม” ซึ่ง “ต้องรับผิดชอบ” คือ

1. เป็นวิถีชีวิต ในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน
2. เป็นระบบ/หลักการ/กระบวนการ และวิธีการต่างๆ ในการใช้ชีวิตในเชิงประเพณี วัฒนธรรม และอื่นๆ เช่น ทรัพยากร การศึกษา เป็นต้น
3. เป็นสถานภาพในการคบค้าสมาคมกันของคน

การพัฒนาตามกระแสพระราชดำรัส

เศรษฐกิจพอเพียง

เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้

จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตามหนังสือที่ รล. 0003/18888 ลงวันที่ 29 พ.ย.2542
สำนักพระราชเลขานุการพระบรมหาราชวัง กทม.

เศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรรวม

เศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะ นั้นจริงหรือ?

ตอบได้ว่า “จริง” มีข้อแม้ว่า “ผู้เกี่ยวข้อง” ต้อง

1. ต้องรู้จักจริง
2. ต้องเข้าใจจริง
3. ต้องคิดได้จริง
4. ต้องทำได้จริง

1. ต้องรู้จักจริง คือ

- 1.1 รู้ว่าเศรษฐกิจหมายถึงอะไร? แบ่งเป็นกี่ระบบ/ต่างกันอย่างไร
- 1.2 เศรษฐกิจกระแสหลักกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต่างกันอย่างไร
- 1.3 ทำไมต้องเศรษฐกิจพอเพียง

2. ต้องเข้าใจจริง

- 2.1 ต้องเข้าใจ สภาพบ้านเมือง
- 2.2 ต้องเข้าใจ ประชาชนคนไทย
- 2.3 ต้องเข้าใจ วัฒนธรรมไทย

3. ต้องคิดได้จริง

- 3.1 ถ้าปล่อยให้บ้านเมืองจะเสียหายมาก
- 3.2 คนไทยส่วนมากจะลำบาก
- 3.3 วัฒนธรรมจะถูกทำลาย เราอาจสิ้นชาติ

4. ต้องทำได้จริง

- 4.1 ทั้สมบัติของบุคคล/ชุมชน/บ้านเมือง
- 4.2 ทั้สมบัติของอาชีพเกษตรกรรม/อุตสาหกรรมพาณิชยกรรมและบริการ
- 4.3 ทั้การดำเนิน/ดำรงชีวิต/ทั้การทำงาน/การบริหารจัดการ/การอนุรักษ์พัฒนา

เศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็น “ปรัชญา” นั่นคือ

- เป็น “หลักการแห่งความรู้และความจริง”
- มีลักษณะที่ลึกซึ้ง/กว้างขวาง แບบยล คมคาย
- สามารถประยุกต์ใช้กับสิ่งอื่นๆ ด้านอื่นๆ ได้
- สามารถผูกโยง/เชื่อมโยงใช้ร่วมกับทฤษฎีอื่นๆ/แม้แต่กับปรัชญาอื่นๆ ได้ดี

เพราะฉะนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นมากกว่า ปรัชญาทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็น “ธรรมนุญชีวิต” เป็นปรัชญาหลายด้าน

1. ปรัชญาชีวิต

1.1 ใช้ในการดำรงหรือครองชีวิตตนเองตลอดชีวิต หรือตลอดชีพ

- โดยยึดหลัก เรียบ ง่าย ประหยัด
- โดยยึดถือ ฉันทะ สันโดษ มีกตัญญู

1.2 ใช้ในการดำเนิน หรือใช้ชีวิตประจำวัน

- โดยยึดหลัก คิดดี พูดดี ทำดี
- โดยยึดถือ มีสติ ไม่ประมาทชีวิต

2. ปรัชญาในการทำงาน ทั้งในการทำงานให้ตนเองให้ผู้อื่น และให้บ้านเมืองส่วนรวม

- โดยยึดหลัก ทำงานเพื่องาน/ทำงานเพื่อความถูกต้อง ชอบธรรม/ทำงานเพื่อส่วนรวม
- โดยยึดถือ ฐึ้นน้ำที่ มีน้ำใจ ใช้อิทธิบาท 4
- หรือยึดถือ ขยัน/ประหยัด/ซื่อสัตย์/อดทน

3. ปรัชญาในการอยู่ร่วมใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น

- โดยยึดหลัก รัก เข้าใจ อภัย อดทน
- โดยยึดถือ ฐึ้นน้ำสามัคคี มีน้ำใจ ฐึ้นน้ำให้ปัน หมั่นปรับปรุงตนเอง

4. ปรัชญาในการบริหารการจัดการ ทั้งการวางแผน การดำเนินการ และการติดตาม

- โดยยึดหลัก บริหารงาน/เงิน/คน/เวลา
- โดยยึดถือ การมีส่วนร่วม/มีธรรมาภิบาล/มีอรรถประโยชน์ร่วมกัน

5. ปรัชญาใน “การอนุรักษ์ และการพัฒนา”

- โดยยึดหลัก การรักษาของดีๆ สิ่งดีๆ เอาไว้ให้ได้ การ ฐึ้นน้ำใช้ของดีๆ และสิ่งดีๆ เอาไว้ให้เป็นและทำให้ดียิ่งๆ ขึ้น
- โดยยึดถือประโยชน์สุขของส่วนรวมของประเทศชาติ บ้านเมืองเป็นเกณฑ์

เป็นปรัชญาที่สามารถประยุกต์ใช้กับอาชีพอื่นๆ ได้

เช่น จาก ภาคเกษตรกรรม

เป็น ภาคพาณิชย์กรรม

ภาคอุตสาหกรรม

ภาคบริการและอาชีพอิสระ

สามารถ ผูกโยงและ/หรือเชื่อมโยงกับ “ศาสตร์ต่างๆ” “ปรัชญาอื่นๆ” ได้ด้วย เช่น

- เศรษฐศาสตร์/สังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์/แพทยศาสตร์/พยาบาลศาสตร์ เป็นต้น
- พุทธปรัชญา/ปรัชญาของคนจีน/คนอินเดีย ฯลฯ

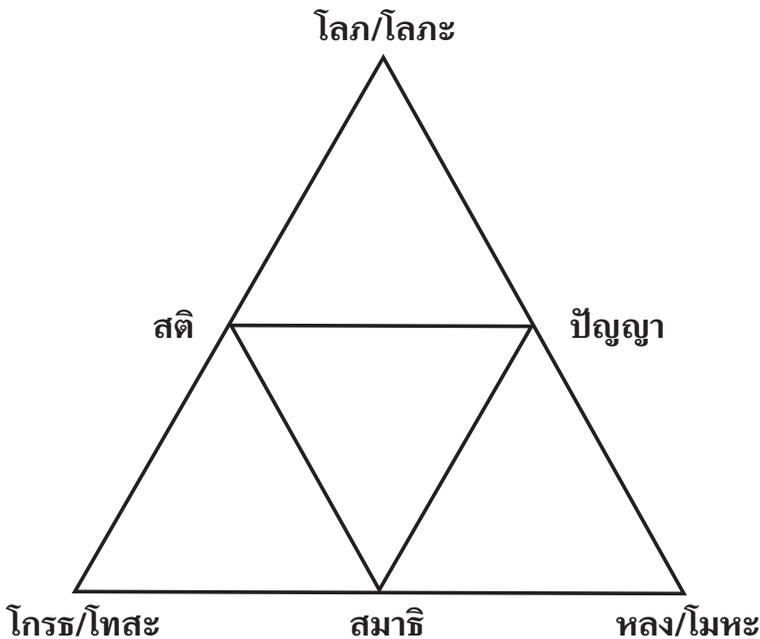
นักบริหาร/นักจัดการ “ชุมชน” ควรมีลักษณะอย่างไร?

ต้องเป็นคนที่ “เก่ง + ดี + มีจิตเป็นกุศล” ต้องคิดดี + พูดดี + ทำดี + แนะนำดี + ประสานดี ต้องรู้จัก “บริหาร/จัดการ” เรื่องต่อไปนี้
นี้เก่ง คือเรื่องงาน + เงิน + คน + ตนเอง + เวลา + ปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ

มีลักษณะ “3 ต้อง + 3 ไม่ + 3 ควร” คือ

“3 ต้อง” คือ ต้องมีสติ + สมาธิ + ปัญญา

“3 ไม่” คือ ไม่โลภ + ไม่โกรธ + ไม่หลง

“3 ควร” คือ ควร “เข้าใจ” เรื่อง “การเมือง”
 ควร “รับรู้” เรื่อง “เศรษฐกิจ”
 ควร “รับผิดชอบ” เรื่อง “สังคม”

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

“ชุมชน” ที่เข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่ มั่นคง มีพลัง ยั่งยืน สามารถช่วยเหลือตัวเองได้/ดูแลตัวเองได้/ช่วยผู้อื่นได้/และช่วยสิ่งอื่นๆ ได้ด้วย ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ คือ วิถีชีวิตในการทำมาหากิน/การทำงาน/การประกอบอาชีพ/การเงิน/การลงทุน ฯลฯ

2. ด้านการเมือง การบริหาร การจัดการดูแลชุมชน ให้เกิดความสงบสุข มีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีโจรผู้ร้าย เบียดเบียน กำกับ ดูแลองค์การทางการเมืองในท้องถิ่นได้ มีกฎระเบียบของสังคม ชุมชนที่ดี ฯลฯ

3. ด้านสังคม คือ วิถีชีวิตในการเป็นอยู่ร่วมกันด้านต่างๆ

- ด้านการศึกษา/ความรอบรู้/สติ-ปัญญา/ความคิด
- ด้านสาธารณสุขหรือด้านสุขภาพอนามัยไม่ให้เกิดโรคร้าย เช่น เอ็ดส์/โรคระบาด ไม่ให้มียาเสพติด ยาบ้า ยาอี ฯลฯ
- ด้านสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ด้านพลังงาน ถนนหนทาง/สิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น สะพาน
- ด้านทรัพยากรต่างๆ เช่น ดิน น้ำ ป่า เขา อากาศ สัตว์ต่างๆ/ระบบนิเวศน์ต่างๆ สิ่งแวดล้อม สังคมแวดล้อม/มลพิษ มลภาวะที่ทำลายทั้งทรัพยากรและระบบนิเวศน์
- ด้านคุณภาพชีวิตอื่นๆ เช่น ความมีน้ำใจ
 - ด้านคุณธรรม/จริยธรรม/ศาสนธรรม
 - ด้านจารีต/ประเพณี/วัฒนธรรมต่างๆ
 - ด้านการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ต้องรอบคอบ

เมืองและชุมชนน่าอยู่

1. ผังเมืองดี สิ่งก่อสร้างเป็นระเบียบ สวยงาม
2. การคมนาคมดี/การเดินทางสะดวก ปลอดภัย
3. มีต้นไม้ดอกไม้สวยงาม มีนก มีผีเสื้อ
4. บ้านเมืองสะอาด/ไร้ขยะ/ไร้กลิ่นเหม็น
5. มีสาธารณูปโภคดี เช่น ไฟฟ้า/ประปา/ถนน ฯลฯ
6. มีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีโจรผู้ร้าย และสัตว์ร้ายเช่น ยุง หนู ไม่มีรถซิ่ง
7. คนมีความรับผิดชอบสูงต่อส่วนรวม ไม่รังแกเบียดเบียนผู้อื่น/รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อปัน/มีน้ำใจ/เป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน/ต่างก็มีครอบครัวที่อบอุ่น
8. มีสถานศึกษาที่ดีและมากพอ

9. มีสถานพยาบาลที่ดีและมากพอ
10. มีสวนสาธารณะ/มีหอศิลป์/มีโรงละคร/หอสมุดดีๆ มีที่ออกกำลังกาย/มีพิพิธภัณฑ์/มีสถานที่ปฏิบัติธรรม
11. ถ้ามีคลอง แม่น้ำ ก็ให้มีน้ำใส/การระบายน้ำที่ดี
12. ไม่มีชุมชนแออัด ไม่มีน้ำค้ำ นำเหม็น
13. ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร/การจัดการบ้านเมืองและชุมชน/มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมสูง
14. มีความอบอุ่นใจ/มีความมั่นใจ/มีความเชื่อมั่นในอนาคต และหน้าที่การงาน/ตลอดถึงสวัสดิการที่ดีจากรัฐ หรือ ชุมชนเอง ทั้งของตัวเองและลูกหลาน
15. ประชาชนสามารถพึ่งตัวเองได้/พึ่งกันเองได้
16. ประชาชนมีอิสระ เสรีภาพ มีสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งมนุษยชน

สรุป ต้องพิจารณาและคำนึงถึงทั้งทางด้าน “Hardware” คือ ด้าน “กายภาพ” อันเป็น “รูปธรรม” และด้าน “Software” คือด้าน “จิตใจ” อันเป็น “นามธรรม” คือทั้งสองภาคส่วนควรจะได้ “สมดุล” คือ “ทางสายกลาง” และคิดถึง “อนาคตในระยะยาว” ด้วย

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง นั้น

1. จำเป็นหรือไม่ที่ตัวชี้วัดจะต้องเหมือนกันเป็นตัวเดียวกัน
2. ถูกต้องหรือไม่ที่ตัวชี้วัดจะต้องเหมือนกันเป็นตัวเดียวกัน
3. เหมาะสมเหมาะสมควรหรือไม่ที่ตัวชี้วัดจะต้องเหมือนกันเป็นตัวเดียวกัน

ทั้งๆที่ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน

1. พื้นที่ ที่ตั้ง-สภาพภูมิประเทศ-สภาพดินฟ้าอากาศ
2. คน เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ จารีตประเพณี วัฒนธรรม
3. มีอาชีพแตกต่างกัน/ช่องทาง โอกาสต่างกัน
4. มีความรู้ ความคิดฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมแตกต่างกัน
5. เป็นคนละชาติ คนละภาษา คนละประเทศ คนละประวัติศาสตร์ ฯลฯ

เมื่อได้ข้อมูลดีในเรื่องราวต่างๆ ชัดเจนแล้ว จึงค่อยๆ คิดสร้าง “ตัววัด” หรือ “ตัวชี้วัด” ทั้งเชิงคุณภาพ/ประสิทธิภาพ/ศักยภาพ/คุณค่า/

มูลค่า/เชิงคุณประโยชน์ และเชิงปริมาณ ทางด้าน “เศรษฐกิจ”
“การเมือง” และ “สังคม” ที่สำคัญๆ เช่น

- ด้านการศึกษา ศิลปะ/ประเพณี/วัฒนธรรม
- ด้านสุขภาพ อนามัย/ยาเสพติด/มลพิษ/ด้านโรคระบาด/โรคติดต่อ
- ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ ดิน/น้ำ/อากาศ/พลังงาน
- ด้านคุณภาพสังคม ศีลธรรม คุณธรรม จิตใจ และอื่นๆ

จะใช้ตัวชี้วัดอะไรบ้าง ทั้งทางด้านต่างๆ ในวงจรชีวิตโดยรวม เช่น
ทางเศรษฐกิจ ใช้ตัวอะไรบ้างเป็นตัวชี้วัด

ทางการเมือง ใช้อะไรบ้างเป็นตัวชี้วัด เช่น สิทธิเสรีภาพ/ขั้น

พื้นฐานของมนุษย์ชน

ทางสังคม มีอะไรบ้างเป็นตัวชี้วัดเช่น ด้านคุณภาพชีวิต/คุณภาพสังคม/เป็นต้น

หมายเหตุ ต้องเกลี้ยและเกลี้ยน้ำหนักให้เหมาะสมกับหลักการ
ในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบัน และในอนาคตด้วยทั้งจะต้องเรียนรู้อดีต/
เข้าใจปัจจุบัน/และต้องใฝ่ฝันในอนาคตที่ดีงามด้วย

คำถาม เรื่องของ “เมือง x ชุมชน” น่าจะ เข้มแข็ง มั่นคง
มั่งคั่ง ยั่งยืน อบอุ่น มีความหวัง มีอนาคต

ประชาชน อยู่ดี กินดี มีสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตใจดีงาม เป็น
ที่ต้องการของทุกคนหรือไม่? ควรจะดำเนินการอย่างไร? โดยใคร?

บทสรุป

ในสังคม ดีๆ คนดีไม่รวมตัวกัน คนชั่วก็จะกำเริบ ถ้าคนชั่วกำเริบ สังคมก็จะเสื่อมถอย ซึ่งจะทำอะไร พัฒนาอะไรก็ไม่ได้ เพราะสังคมอ่อนแอ ถ้าคนดีรักกัน สามัคคีกัน รวมตัว รวมใจ รวมพลัง รวมความคิด ไม่หวาดหวั่น ไม่ท้อแท้ ไม่ท้อถอย และสู้ คนชั่วก็จะไม่กล้ารังแก คนดี สังคมจะไม่วุ่นวาย แต่รุดหน้า และนำอยู่ จะพัฒนาอะไรก็สำเร็จ สังคมอบอุ่น มั่นคง มีสุขภาวะที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมั่นคง คือ สุขสงบ สันติ เริ่มต้นโดย

1. **คนดีรักกัน** ซึ่งจะนำไปสู่ความปรารถนาดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้ำใจต่อกัน
2. **มีความสามัคคีกัน** รวมตัว รวมใจ รวมพลัง รวมความคิด ร่วมกิจกรรมกัน

3. เสริมสร้างระเบียบวินัย ร่วมคิด ร่วมทำอย่างเป็น “ระบบ”/จริงจัง
4. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และสติปัญญา ให้กันและกัน อย่างสม่ำเสมอ
5. ร่วมเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่เห็นแก่ได้ ไม่เห็นแก่ตัว

แต่ “ถ้าคนดีที่ถอย สักคมจะเสื่อมถอย” จึงเป็นหน้าที่ของพวกเราคนดี ที่จะต้องช่วยกันสร้างสังคมที่ดีไว้ให้ลูกหลานของเรา ไม่ต้องรอใคร ไม่ว่าจะ เป็น “รัฐ” “ข้าราชการ” “นักการเมือง” จะไม่ใช่ที่หวัง ที่พึ่งพิง และดูเหมือนว่าสิ่งดังกล่าวจะไม่ใช่ ตัวช่วย แต่เป็น “ตัวจุด” เสียมากกว่า

ถ้าคนเรามีแต่ความรู้ แต่ถ้า

1. ไร้ความคิด
 - จะเป็นผู้รู้จริงได้อย่างไร
 - จะสร้างจินตนาการได้อย่างไร
 - จะสร้างสรรค์ริเริ่มได้อย่างไร
 - จะมีปัญญาได้อย่างไร
2. ไร้จิตสำนึก
 - จะดูแลครอบครัวตัวเองได้อย่างไร
 - จะดูแลหน่วยงานองค์กรได้อย่างไร
 - จะดูแลประเทศชาติประชาชนได้อย่างไร
 - จะเป็นผู้ นำได้อย่างไร
3. ไร้ความรับผิดชอบ
 - จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไร
 - จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไร
 - จะอยู่ร่วมกับสิ่งอื่น สัตว์โลกอื่นได้อย่างไร
 - จะดูแลธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

4. ไร้น้ำใจ

- จะรักผู้อื่นได้อย่างไร
- จะช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างไร
- จะสร้างสังคมสันติสุขได้อย่างไร
- จะเป็นผู้เสียสละที่แท้จริงได้อย่างไร

5. ไร้คุณธรรม

- จะเป็นบัณฑิตที่แท้จริงได้อย่างไร
- จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร
- จะมีความสุขในชีวิตได้อย่างไร
- จะเป็นมนุษย์ได้อย่างไร

พื้นฐานแห่งคุณธรรม

การที่คนเราจะมีคุณธรรม/จริยธรรม/มนุษยธรรม/มโนธรรม/ได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ก่อน ไม่ใช่อยู่ที่ จะเกิดขึ้นได้ จะมีได้เอง พื้นฐานก็คือ

1. ต้องมีการแนะนำหรือชี้แนะและสั่งสอนให้รู้เห็น และเข้าใจ ถึงความจริงของชีวิต ทั้งของตนเอง/ครอบครัว/องค์กร หน่วยงาน/ชุมชน สังคม ในการอยู่ร่วมกัน รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เพราะอะไร เป็นต้น
2. เมื่อเขาตระหนักและได้คิดแล้ว ต้องฝึกหัดอบรมให้มีระเบียบ มีวินัยอย่างเป็นระบบ ในการที่จะดำรงชีวิต และดำเนินชีวิต ทั้งตามลำพัง และร่วมกับผู้อื่น และแม้แต่กับสิ่งอื่นๆ เช่น ธรรมชาติ
3. ให้ข้อชี้แนะและสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน มีจิตสำนึก ร่วมกันในเรื่องที่คิด ที่พูด ที่ทำ
4. สร้างอุดมคติ และอุดมการณ์ร่วมกันในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานเพื่อส่วนรวม
5. สร้างระบบคุณธรรม จริยธรรม มนุษยธรรม และมโนธรรม จากศีลธรรม จากศาสนธรรม แล้วกำหนด ปลูกฝัง เน้น วัฒนธรรม ทั้งขององค์กร ของชุมชน สังคม และของบุคคล การปลูกฝังหยั่งรากทางคุณธรรมจะต้องทำอย่างสม่ำเสมอ คือ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ใช่ทำบ้าง ไม่ทำบ้าง และให้ทำแบบ ง่ายๆ แต่ไม่ใช่มีก่ง่าย ให้อยู่กับชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้อง เคร่งเครียด

ผู้สร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ พ่อ/แม่ ครูอาจารย์ สถานศึกษา พระ นักบวช ศาสนา นโยบาย รัฐ และสื่อต่างๆ ฯลฯ ถ้าทำได้ เชื่อว่า คุณธรรมในสังคมจะดีขึ้น

คุณธรรมของผู้ศึกษา/นักวิจัย

1. ต้องซื่อสัตย์และเคารพใน “หลักวิชาการงานวิจัย” เช่น ควรละเอียดรอบคอบ ไม่ข้ามขั้นตอน
2. ต้องเคารพต่อ บุคคล/ชุมชน/สถานที่ ที่ทำงานวิจัย
3. เคารพในความคิดเห็นที่สุจริต และเป็นจริงของผู้ให้ข้อมูล ไม่ผนวกเอาความรู้สึกของผู้ทำวิจัยเข้าไปด้วย
4. ให้เกียรติกับทุกๆ ฝ่าย ทุกๆ ภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยนั้นๆ
5. นักวิจัยต้องมีลักษณะและคุณสมบัติในฐานะ “ผู้ให้” ให้มากกว่าเป็น “ผู้รับ”
6. ต้องซื่อสัตย์ต่อ “ผลงานวิจัย” ไม่มี “อคติ” ใดๆ และตรงตามความเป็นจริงเท่านั้น คือ ไม่มากกว่าจริง และไม่น้อยกว่าจริงด้วย
7. ต้องเป็นผู้ตรงต่อเวลา
8. ต้องยึดหลักว่า รู้ไว้เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเขา ไม่ใช่ไว้เพื่อกดขี่ข่มขู่ทำลายให้ร้ายเขา
9. ต้องมีความสุภาพและมีสัมมาคารวะ
10. ต้องเผยแพร่ผลงานด้วยความสุจริต เป็นประโยชน์ต่อแหล่งข้อมูล ดีต่อส่วนรวม

ฯลฯ

ผู้ทำงานวิจัยเป็นกลไกขั้นต้นของทั้งงานวิชาการ งานอนุรักษ์ และงานพัฒนา ถ้านักวิจัยขาดคุณธรรมจะทำให้งานวิจัยเป็นพิษ เป็นโทษต่อทุกๆ เรื่องทุกๆ ฝ่าย จึงต้องทำงานวิจัยด้วยคุณธรรมเท่านั้น

**คุณธรรมคำจุนโลก
ให้สร้างโตกทุกซ์ห่างหาย
อีกเรื่องหนักก็จักคลาย
แม้เรื่องร้าย จะกลายดี
ทุกศาสดาท่านทรงสอน
ให้สังวรทำความดี
สร้างคุณธรรมบารมี
เป็นสิ่งที่ ควรบำเพ็ญ**

• อรัญ จิตตะเสโน •

